

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet

Kandidatuppsats
januari 2005

Biologiska tillgångar – IAS 41

Fördelar och nackdelar

Handledare
Gunnar Wahlström

Författare
Anders Bolse
Jonas Larsson
Peter Larsson
Mikael Nilsson

Förord

Ett stort tack till våra respondenter som trots hög arbetsbelastning vid årsskiftet valde att ställa upp i denna studie. Era uppoffringar har varit guld värda. Vi vill också tacka alla andra som bidragit till studiens förverkligande.

Lund januari 2005

Författarna

Sammanfattning

Uppsatsens titel:	Biologiska tillgångar – IAS 41, fördelar och nackdelar
Seminariedatum:	2005-01-18
Ämne/kurs:	FEK 582 kandidatseminarium, 10 poäng
Författare:	Anders Bolse, Jonas Larsson, Peter Larsson, Mikael Nilsson
Handledare:	Gunnar Wahlström
Fem nyckeltal:	IAS 41, Biologiska tillgångar, Verkligt värde, Tillförlitlighet, Orealiserade intäkter.
Syfte:	Syftet med denna studie är att åskådliggöra och analysera de konsekvenser som IAS 41 medför.
Metod:	För att genomföra studien på ett vetenskapligt sätt har ett kvalitativt/induktivt tillvägagångssätt applicerats. Individuella öppna intervjuer, telefonintervjuer samt svarsinsamling via e-post har använts.
Litteraturgenomgång:	Vi har använt litteratur som belyser värdering till verkligt värde, biologiska tillgångar och konsekvenserna av en sådan redovisning.
Empiri:	Respondenterna som medverkar i studien kan härledas till olika kategorier. Dessa är normgivare, näringsliv och revisorer. Påpekas bör att flera respondenter figurerar i två eller fler kategorier.
Slutsatser:	Den generella uppfattningen hos respondenterna är att det inte är förknippat med några större svårigheter att värdera de biologiska tillgångarna till verkligt värde. Den litteraturdiskussion som presenteras i studien tyder dock på att konsekvenserna inte är att negligera. En robust och hanterlig tillämpning måste tas fram för att förtroende till värderingen ska stärkas.

Summary

Title:	Biological assets – IAS 41, advantages and disadvantages
Seminar date:	2005-01-18
Course:	FEK 582, Bachelor thesis in business administration, 10 Swedish credits, (15ECTS)
Authors:	Anders Bolse, Jonas Larsson, Peter Larsson, Mikael Nilsson
Advisor:	Gunnar Wahlström
Keywords:	IAS 41, Biological assets, Fair value, Reliability, Unrealised gains
Purpose:	The purpose with this study is to illustrate and analyse the impact of IAS 41.
Methodology:	To carry out this study in a scientific way we have used a qualitative/inductive procedure. Individual open interviews, telephone interviews together with a collection of e-mail answers have been employed for the compilation of empirical data.
Literature review:	We have used literature that sheds light on the fair value, biological assets and the consequences with such accounting.
Empirical/foundation:	The respondents who participate in this study can be categorized after their extraction. Standard setters, industry and auditors are the major categories. Some of the respondents figures in more than one class.
Conclusions:	The respondents' general opinion is that there are no greater difficulties associated with the fair value accounting of biological assets. The literature presented in the study indicates that the consequences are not to neglect. A robust and manageable application must be developed so that reliance to the accounting method can exist.

Innehållsförteckning

FÖRKORTNINGAR MED FÖRKLARANDE TEXT	7
1 INLEDNING	10
1.1 TILLGÅNGAR SOM LEVER	10
1.2 PROBLEMATISERING	11
1.3 SYFTE.....	12
1.4 FORSKNINGSFRÅGA.....	12
1.5 AVGRÄNSNINGAR	13
1.6 DISPOSITION.....	14
2 METOD	15
2.1 INLEDNING	15
2.2 ÄMNESVAL	15
2.3 METODDISKUSSION.....	15
2.3.1 Deduktion och induktion.....	15
2.3.2 Kvalitativ och kvantitativ.....	16
2.3.3 Primär och sekundär data	18
2.3.4 Öppen individuell intervju.....	18
2.3.5 Dokumentundersökning.....	19
2.3.6 Frågeformulär	20
2.3.7 Val av respondenter.....	20
2.3.8 Validitet	21
2.4 UPPSATSENS GENOMFÖRANDE	21
2.4.1 Val av ansats.....	21
2.4.2 Litteraturinsamling.....	22
2.4.3 Val av respondenter.....	23
2.4.4 Empiri.....	25
2.4.5 Studiens kvalitet.....	25
2.4.6 Källkritik.....	26
2.4.7 Generalisering.....	27
2.5 SAMMANFATTNING	28
3 LITTERATURDISKUSSION.....	29
3.1 INLEDNING	29
3.2 NORMSÄTTARE	29
3.2.1 IASB.....	29
3.2.2 FASB.....	29
3.3 INFORMATIONSKVALITATIVA EGENSKAPER	30
3.3.1 Begriplighet	30
3.3.2 Relevans.....	30
3.3.3 Tillförlitlighet	31
3.3.4 Jämförbarhet	31
3.4 GRUNDLÄGGANDE REDOVISNINGSPRINCIPER.....	31
3.4.1 Försiktighetsprincipen.....	31
3.4.2 Matchningsprincipen	32
3.4.3 Jämförbarhetsprincipen.....	32
3.4.4 Realisationsprincipen	32
3.5 RÄTTVISANDE BILD	32
3.5.1 Rättvisande bild enligt IAS 1	33
3.5.2 Definitionsproblem	33
3.6 AKTIVA MARKNADER.....	34
3.7 IAS 41, JORD- OCH SKOGSBRUK	35
3.8 BERÄKNINGSMETODER FÖR VERKLIGT VÄRDE ENLIGT FASB	37
3.8.1 The market approach.....	37
3.8.2 The income approach	37
3.8.3 The cost approach	37

3.9 UPPSKATTNINGSNIVÅER	38
3.10 ANSKAFFNINGSVÄRDE OCH VERKLIGT VÄRDE	40
3.10.1 <i>Det historiska värdet – anskaffningsvärdet</i>	40
3.10.2 <i>Aktuella värden – det verkliga värdet</i>	41
3.12 GENERELL ARGUMENTATION	43
3.13 ARGUMENTATIONEN FORTSÄTTER	45
3.14 INTÄKTSREDOVISNING	48
3.15 VINSTBEGREPP.....	51
3.16 MOTIV BAKOM INTÄKTSMANIPULATION	53
3.17 SAMMANFATTNING	55
4 FAKTA UR ETT ANTROPOLOGISKT PERSPEKTIV	56
4.1 INLEDNING	56
4.2 HUR FAKTA KONSTRUERAS	56
4.3 SAMMANFATTNING	59
5 EMPIRI.....	60
5.1 INLEDNING	60
5.2 URSPRUNGET TILL VÄRDERING TILL VERKLIGT VÄRDE	60
5.3 REDOVISNING TILL VERKLIGA VÄRDEN	61
5.3.1 <i>Subjektivitet</i>	62
5.3.2 <i>Intäktsredovisning</i>	64
5.3.3 <i>Värdering av det verkliga värdet</i>	66
5.3.4 <i>God redovisningssed och rättvisande bild</i>	67
5.3.5 <i>Andra aspekter som framkom under intervjuerna</i>	67
5.6 BEMÖTANDE AV E65 - DOKUMENTUNDERSÖKNING	68
5.6.1 <i>Tillförlitlighet</i>	68
5.6.2 <i>Relevans</i>	70
5.7 SAMMANFATTNING	71
6 SLUTDISKUSSION.....	73
6.1 INLEDNING	73
6.2 FORSKNINGSFRÅGAN BESVARAS	73
6.3 STUDIENS TEORETISKA BIDRAG.....	75
6.3.1 <i>Akademikerna och respondenterna</i>	75
6.4 REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER	76
6.5 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	77
APPENDIX - 1.....	79
APPENDIX - 2.....	80
APPENDIX - 3.....	82
KÄLLFÖRTECKNING	83
LITTERATUR.....	83
ARTIKLAR	84
MUNTliga KÄLLOR	85
E-POSTKÄLLOR	86
ELEKTRONISKA KÄLLOR	86
ÖVRIGA KÄLLOR	87

Förkortningar med förklarande text

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants är en revisors/redovisningssammanslutning med cirka 300 000 medlemmar.
ELIN	Electronic Library Information Navigator är en sökmotor på Lunds Universitet ur vilken flera publikationer, databaser och andra vetenskapliga skrifter kan erhållas.
EU	Europeiska Unionen är ett samarbete mellan europeiska stater. Från och med 2004 är 25 stater representerade.
FADN	The Farm Accounting Data Network är ett instrument för att utvärdera agrikulturella verksamheter och hur olika policys påverkar dessa.
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer är idag en intresseorganisation för aktörer inom redovisning och revision. Föreningen är också utgivare av tidsskriften Balans.
FAS	De redovisningsnormer som FASB utformar benämns Financial Accounting Standards.
FASB	Financial Accounting Standards Board är USAs svar på det svenska Redovisningsrådet. Detta är ett partsammansatt normgivande organ vars uppgift är att etablera och förbättra redovisningsstandarder.
FVA	Fair Value Accounting är den engelska benämningen på värdering till verkliga värden.
GAAP	Generally Accepted Accounting Principles är en benämning på USAs redovisningsprinciper, standarder och procedurer. Det är en kombination av auktoritära standarder och accepterade sätt att redovisa på.

HCA	Historic Cost Accounting är till skillnad från FVA benämningen på värdering till historiska värden, det vill säga anskaffningsvärdevärdering.
IAS	International Accounting Standards är det tidigare namnet på de av IASB utgivna redovisningsstandarder.
IASB	International Accounting Standards Board vars tidigare benämning var IASC verkar genom internationella rekommendationer för en internationellt enhetlig redovisningspraxis. Denna privata organisation publicerar standarder med betäckningen IAS vilka numera kallas IFRS.
IASC	International Accounting Standards Committee numera IASB.
IAS-utredningen	Denna utredning tillsattes för att svara på de frågor som uppstod då det beslutades att EUs medlemsstater skulle lyda under IASBs standarder, det vill säga då IAS-förordningen antogs.
IFRS	International Financial Reporting Standards är den benämning som idag används för IASBs standarder.
IREV	IREV, tidigare Institutet för Revisorsutbildning HB, är ett utbildningsinstitut med 20 års erfarenhet. Huvuduppgiften är bland annat att erbjuda ledamöterna i FAR och SRS ett gemensamt utbildningsprogram.
LRF-konsult	Lantbrukarnas Riksförbund – konsult, arbetar med rådgivning i hela landet åt enskilda företag med yrkesmässig odling av biologiska tillgångar. LRF har expertis inom ekonomi, bokföring, skatter, rådgivning, fastigheter, juridik och skog.
MLN EUR	Miljoner Euro

SEC	The Securities and Exchange Commission har som huvuduppgift att skydda investerare. SEC motsvarar den svenska Finansinspektionen men med större befogenheter.
SRS	Revisorssamfundet är en renodlad organisation för kvalificerade revisorer.
ÅRL	Årsredovisningslagen

1 Inledning

1.1 Tillgångar som lever

”Vad är likheten mellan ett hus, ett växande träd och ett djur?”

Citatet ovan är hämtat från Dagens Industris nätupplaga 2004-07-05 och pekar ut det område uppsatsen ämnar belysa. Svaret är att både hus, växande träd och djur ska värderas till något slag av verkliga värden¹. En redovisning byggd på verkliga värden är enligt oss inte problemfri vilket också framgår av den argumentation som förs inom detta område.

År 2002 antog Europeiska Unionen IAS-förordningen i syfte att främja en internationell harmonisering av extern redovisning. De nya reglerna träder i kraft den 1 januari 2005². IAS-förordningen, till skillnad från EU-direktiv, är direkt tillämplig i medlemsländerna och kommer således i Sverige ha status av lag. I de fall då International Accounting Standards (IAS) och Årsredovisningslagen (ÅRL) inte är överrensstämmande kommer IAS ges företräde³. Genom att medlemsländerna anpassar sig till förordningen nås en ökad jämförbarhet mellan olika företags redovisningshandlingar. Följden blir att svenska bolags konkurrenskraft öka då kostnaden för kapitalanskaffning väntas minska. Den svenska årsredovisningslagen ses som invecklad vilket gör det svårt för nationella bolag att attrahera utländska investerare. Med de nya redovisningsreglerna kommer detta problem att försvinna⁴.

Förordningen gäller i första hand samtliga europeiska bolag med noterade aktier eller värdepapper på en reglerad marknad. Dessa bolag ska upprätta sin koncernredovisning i enlighet med de, av EU, antagna redovisningsstandarder⁵. Det anges dock i IAS-utredningen att det är önskvärt, ur harmoniseringssynpunkt, att även ge onoterade bolag möjlighet att tillämpa IAS⁶.

Ur ett redovisningsmässigt perspektiv leder de nya reglerna bland annat till att värdering av tillgångar i allt större utsträckning kommer att ske till verkliga värden och inte som tidigare till anskaffningsvärden⁷. Tillämpningen av IAS kan komma att omdefiniera utformningen av balans- och resultaträkningar.

¹ Svensson Daniel, Isacson Torbjörn, *Del 4 – skog och fastigheter* (2004)

² Regeringens proposition 2004/05:24, *Internationell redovisning i svenska företag*, s. 62 f

³ SOU 2003:71, *IAS-Utredningen*, s. 78

⁴ SOU 2003:71, *IAS-Utredningen*, s. 73

⁵ Regeringens proposition 2004/05:24, *Internationell redovisning i svenska företag*, s. 58

⁶ Regeringens proposition 2004/05:24, *Internationell redovisning i svenska företag*, s. 62 ff

⁷ SOU 2003:71, *IAS-Utredningen*, s. 80

Anskaffningsvärden byts mot verkliga värden vilket skapar stor volatilitet i företagens siffror och objektiviteten i redovisningshandlingarna kan rubbas⁸.

Effekterna av de nya värderingsreglerna behöver inte vara lika omfattande för alla typer av tillgångar. Störst problem torde bolag med stora biologiska tillgångar erfara då dessa, under vissa förutsättningar, ska värderas till sitt verkliga värde under tiden som de växer. IAS 41 ställer upp exempel som får, träd planterade i skog, svin, buskar med mera. Viktigt är att skilja de biologiska tillgångarna från de produkter som dessa kan generera. Fåret är den biologiska tillgången och ullens som utvinns är produkten av den biologiska tillgången. Gränsdragningsproblematik kommer att uppstå när berörda företag ska avgöra vad som är biologisk tillgång och när en produkt av denna tillgång uppstår. Ett exempel är veteåker. Vem avgör när växten övergår till vete, det vill säga den produkt som kommer att säljas på marknaden? Samtidigt existerar en oro över vem som kommer att göra bedömningar av tillgångarnas verkliga värden då marknadsvärdering inte är möjlig.

1.2 Problematisering

Redovisningen utvecklas i snabb takt och synen på balansräkningen som resultatutredande håller på att förändras. Balansräkningen ska återge det ekonomiska värdet på bolaget och för detta krävs en värdering till verkliga värden. Värdering till verkliga värden är dock inte oproblematiskt, tvärtom uppkommer en rad frågor som behöver beaktas.

Följande nyhetsbulletiner har figurerat på www.affarsdata.se och visar tveklöst effekterna av det nya regelverket som diskuterats ovan.

- Stora Enso 4 kv: nettoeffekt av IAS 41 -3,0 MLN EUR⁹.
- Stora Enso 3 kv: nettoeffekt av IAS 41 blev +4,9 MLN EUR¹⁰.
- Stora Enso: IAS 41 ökade eget kapital med 623 MLN EUR¹¹.

När den svenskfinländska skogsgiganten Stora Enso övergick till att tillämpa IAS 41 påverkades deras redovisningshandlingar. Stora skogsegendomar har tagits upp till verkliga värden istället för som tidigare till anskaffningsvärden. Själva

⁸ <http://80-www.ad.se.ludwig.lub.lu.se/index.php?serv=startpage>, *Redovisningsrevolutionen* (03-05-19) kl. 16:05

⁹ <http://80-www.ad.se.ludwig.lub.lu.se/index.php?serv=startpage>, 04-02-04, kl 17:10

¹⁰ <http://80-www.ad.se.ludwig.lub.lu.se/index.php?serv=startpage> 03-10-23, kl 17:14

¹¹ <http://80-www.ad.se.ludwig.lub.lu.se/index.php?serv=startpage>, 03-04-29, kl 17:24

uppskrivningen vid bokslutet den 29 april 2004 ger i sig ingen direkt resultatpåverkan. I takt med att skogen växer och dess verkliga värde förändras kommer resultaträkningen och därmed koncernens resultat påverkas. Det är möjligheten att värdera till verkligt värde som medför effekterna ovan och som har gett upphov till frågor om redovisningsinformationens relevans, dess objektivitet och begriplighet.

Enkelt beskrivet innebär värdering till verkligt värde att tillgången i fråga ska värderas till sitt marknadsvärde. Marknadsvärdet anses utgöra en god approximation av det diskonterade nuvärdet av tillgångens framtida förväntade fördelar¹².

Enligt nu gällande ÅRL är det i speciella fall accepterat att marknadsvärdera tillgångar istället för att ta upp dem till anskaffningsvärde. Detta gäller för olika typer av finansiella instrument förutsatt att de inte exkluderas enligt ÅRL 4:14§ (b). I de fall ÅRL tillåter värdering till verkligt värde uppstår inte de problem som denna uppsats tar utgångspunkt från. För finansiella instrument existerar nämligen en aktiv marknad där priserna synliggörs genom frekventa transaktioner och lätt kan observeras av marknadsaktörerna. Vad händer när en sådan marknad inte existerar? När marknader för identiska eller jämförbara tillgångar saknas kommer bolagen övergå till bedömningar och uppskattningar av risker, kassaflödesstorlek, tidpunkt för utfall av likvida tillgångar samt val av lämpliga beräkningsmetoder.

På vilket sätt kommer IAS 41 att bidra till den ökade jämförbarheten mellan bolags redovisningshandlingar när värdering till verkliga värden i flera fall förutsätter företagsspecifika bedömningar? Hur kan kapitalmarknaden försäkra sig om att revisorerna kan granska balans- och resultaträkning samt de antaganden som ligger bakom?

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att åskådliggöra och analysera de konsekvenser som IAS 41 medför.

1.4 Forskningsfråga

Vilka fördelar och nackdelar uppkommer i svensk redovisning då IAS 41 implementeras?

¹² Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 190

1.5 Avgränsningar

Tre slag av tillgångar existerar i den redovisning vi har idag. Dessa är immateriella, materiella och finansiella tillgångar. IAS 41 behandlar biologiska tillgångar vilka karakteriseras som icke-monetära tillgångar med fysisk substans. Därmed tillhör dessa tillgångar kategorin materiella tillgångar. Således avser vi inte att utröna effekter av att värdera immateriella och finansiella tillgångar till verkligt värde. Studien förhåller sig vidare enbart till balansräkningens tillgångssida varpå värdering av förpliktelser och skulder till verkliga värden undantas.

1.6 Disposition

Förkortningar med förklarande text

Det förekommer förkortningar i texten vilka presenteras i ett avsnitt för sig. Detta möjliggör en enkel läsning.

Inledning

I detta avsnitt presenteras en kort redogörelse för problemets uppkomst vilket vi valt att kalla för ”Tillgångar som lever”. Därefter följer problematisering, syfte, forskningsfråga och uppsatsens avgränsningar.

Metod

För att genomföra studien på ett vetenskapligt sätt har olika metodologiska överväganden gjorts. Dessa presenteras här tillsammans med en metoddiskussion i vilken de vanligaste metodologiska begreppen definieras. Det tillvägagångssätt som använts är centralt för att resultatet ska kunna bedömas på ett tillförlitligt sätt.

Litteraturdiskussion

Denna diskussion syftar till att skapa en förståelse för den problematik som existerar då företag värderar sina tillgångar till verkliga värden. Avsnittet är betydande för att kunna tolka det empiriska resultatet.

Empiri

Detta är en löpande diskussion där respondenternas åsikter presenteras under rubriker som till exempel ”Subjektivitet” och ”Orealiserade intäkter”. I detta empiriska avsnitt framläggs också resultatet av den dokumentundersökning som baserats på de 64 uttalanden som gjorts om E65 – föregångaren till IAS 41.

Slutdiskussion

I detta kapitel kommer forskningsfrågan att besvaras utifrån den litteratur och empiri som presenterats i arbetet. Vår egen syn på problemet kommer att diskuteras och tolkningar av studiens resultat följs av reflektioner över hur arbetet genomförts. Under uppsatsens framväxt har andra intressanta frågor uppkommit som skulle kunna utgöra grund för fortsatta studier. Dessa presenteras också här.

2 Metod

2.1 Inledning

I detta kapitel kommer vi att presentera och motivera de metoder och tekniker som använts för att genomföra denna uppsats på ett vetenskapligt sätt. Eftersom metodologi baseras på en stor begreppsflora anser vi det som viktigt att först tillhandahålla definitioner kring de vanligaste förekommande begreppen i form av en generell metoddiskussion. I de fall där läsaren anser sig ha en metodologisk förståelse rekommenderar vi att metoddiskussionen läses översiktligt. Då kapitlet är omfattande kommer en sammanfattande bild att återfinnas i kapitlets slut vilken åskådliggör våra metodologiska överväganden. Kapitlet är av väsentlig betydelse då kvaliteten på studiens resultat beror på tillvägagångssättet.

2.2 Ämnesval

Intresset för IAS 41 föddes då två av gruppmedlemmarna läste en artikel skriven av Colleen A Sayther¹³. I artikeln försöker Sayther visa att det krävs en bättre analys av konsekvenserna av att värdera till verkligt värde innan normerna bordläggs. Av en ren slump läste vi också en artikel från Dagens Industris nätupplaga, skriven av Daniel Svensson och Torbjörn Isacson, där IAS 41 nämndes¹⁴. Temat verkade intressant och efter en kort diskussion var vi överens om syftet med uppsatsen. Eftersom IAS 41 ska tillämpas från och med årsskiftet 2004/2005 ser vi det som ett aktuellt ämne att fördjupa oss i.

2.3 Metoddiskussion

2.3.1 Deduktion och induktion

De båda begreppen är ett sätt att uttrycka ett medvetet strategival för att få en uppfattning om hur verkligheten ser ut. Ett deduktivt tillvägagångssätt karakteriseras av att forskaren har ett teoretiskt intresse och tar utgångspunkt i den befintliga teorin¹⁵. Anhängare av denna strategi menar att det är bättre att först inhämta teoretisk kunskap och på så vis skapa förväntningar om verkligheten. Därefter genomförs ett empiriskt arbete för att se om man kan stärka eller

¹³ Sayther A Colleen, *fair value accounting – fair for whom?* (2004)

¹⁴ <http://www.di.se/Nyheter/?page%2fAvdelningar%2fArtikel.aspx%3fArticleID%3d2004%5c07%5c05%5c110930%26words%3redovisning> (2004-11-30)

¹⁵ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 31 ff

försvaga tilliten till teorin, det vill säga att testa teorin¹⁶. Väljer forskaren istället att ha sin utgångspunkt i empirin har ett induktivt tillvägagångssätt anammats. Detta betyder att forskaren först inhämtar empiri för att sedan systematisera data och därefter formulera teorin. Valet av metod ska styras av studiens syfte¹⁷.

Forskaren måste dock vara medveten om de risker som finns med de båda tillvägagångssätten. Det bör påpekas att forskarens val av deduktion också binder denne att enbart leta efter empiri som stödjer de förväntningar som skapats. Beakta att det är genom ett sådant tillvägagångssätt som teorin kan testas i empirin. Tillvägagångssättet begränsar dock informationstillgången. Genom att välja det induktiva tillvägagångssättet erhålls en relevant och korrekt information eftersom forskaren inte har några förutfattade meningar om fenomenet¹⁸.

För den kommande argumentationen om uppsatsens genomförande är det intressant att också lyfta fram den kritik som Popper och senare också Kuhn anfört om induktiva studier. De menar att den teori som skapas inte innehåller något annat än vad som redan finns i det empiriska materialet och att endast ett visst antal observationer kan genomföras vilket eliminerar rätten till att generalisera. Vidare bygger kritiken på att forskare inte kan genomföra förutsättningslösa observationer. Med detta resonemang menar Popper och Kuhn att det redan i urvalet av vad forskaren observerar ingår ett teoriinslag och det samma gäller ofta också mätförfarandet. Därmed kan forskaren inte veta vad han ska studera utan att först skaffa sig en teoretisk förståelse¹⁹.

2.3.2 Kvalitativ och kvantitativ

Ett kvalitativt angreppssätt karaktäriseras av en ringa grad av formalisering. Forskaren fokuserar på att erhålla en djup och nyanserad information av det problemkomplex som studeras genom att vara nära informationskällan, förtrogenhet och engagemang är nyckelord. Det kvantitativa angreppssättet karaktäriseras av form och struktur över vilken forskaren har stor kontroll. Annorlunda uttryckt innebär det att de svar som respondenterna lämnar i stor utsträckning styrs av forskarens frågor²⁰. Exempel på kvalitativa angreppssätt är djupintervjuer, fältstudier och observationer medan ett motsatt angreppssätt utgörs av exempelvis frågeformulär och annan kvantifierbar data²¹. Genom bland annat

¹⁶ Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder* (1991), s. 51

¹⁷ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 34 f

¹⁸ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 35

¹⁹ Wallén Göran, *Vetenskapsteori och forskningsmetodik* (1996), s. 89

²⁰ Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder* (1991), s. 13

²¹ Wallén Göran, *Vetenskapsteori och forskningsmetodik* (1996), s. 74 f

statistik och matematik försöker forskaren bevisa samband samt skapa en gynnsam grund för att göra förutsägelser²².

Inom metodologin används två begrepp för att tolka en undersöknings resultat. Dessa är intern och extern giltighet. Det förstnämnda handlar om i fall forskaren har klarat av att mäta det som han avsåg att mäta. Det sistnämnda handlar om i vilken grad forskaren kan generalisera en undersöknings resultat²³.

Det kvalitativa angreppssättet uppvisar en hög grad av intern giltighet men brister dessvärre i graden av extern giltighet. Information som erhålls från respondenterna är i stor utsträckning utom forskarens kontroll. Den reglering som kan finnas är forskarens val av tema, annars talar respondenten utifrån sina egna åsikter. Som ett resultat erhålls en mycket djupgående och nyanserad data. Bristerna i den externa giltigheten hänförs till de generaliseringsproblem som uppstår. Forskarens val av ett kvalitativt angreppssätt innebär att endast ett fåtal respondenter kan väljas vilket medför att dessa inte behöver utgöra en representativ del av populationen. Därmed skulle en generalisering kunna ge en ganska snedvriden syn av det studerade fenomenet. Det kvantitativa angreppssättet uppvisar istället en högre grad av extern giltighet men brister i sin tur i graden av intern giltighet. Forskaren har här en långtgående möjlighet att välja ut ett stort antal respondenter som är mer representativa för populationen och på så sätt kan generalisering göras. Ansatsens interna giltighet är dock ganska låg eftersom forskaren kommer att erhålla ytlig information som gör att djup och nyanserad data exkluderas²⁴.

Intervjuareffekter är ett begrepp som ständigt återkommer när empiri ska samlas in. Den kvalitativa ansatsen betonar närhet mellan forskare och respondent. Därmed kan relationen påverka både respondent, forskare och dennes sätt att analysera och uttrycka sig i analysen. Därmed kan också slutsatsens tillförlitlighet påverkas. Kvantitativ ansats understryker istället distans till respondenterna och därmed uppstår inga personliga kontakter. En ytterligare begränsning med den kvantitativa ansatsen är att forskaren bara kommer få svar på det som efterfrågas, det vill säga vad som står i frågeformuläret. Dessutom kan en kontexteffekt uppstå vid en intervju, det vill säga att den plats där intervjun äger rum kan påverka resultatet²⁵.

²² Andersen Ib, *Den uppenbara verkligheten – val av samhällsvetenskaplig metod*, (1998), s. 31

²³ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 21 f

²⁴ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 142 ff

²⁵ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 142 ff, 146 ff, 190

Ansatzerna är inte på något sätt ömsesidigt uteslutande varför en kombinerad av dem båda är att föredra. En intervju kan till exempel vara både öppen och i vissa delar mer styrd av forskaren, det vill säga semistrukturerad. Genom att kombinera angreppssätten kan forskaren få en högre grad av intern och extern giltighet. Att kombinera de båda angreppssätten kallas för metodtriangulering²⁶.

2.3.3 Primär och sekundär data

Primär data är sådan som hämtas direkt från informationskällan och som är relevant för den aktuella situationen. Sekundär data innebär istället att forskaren använder sig av data som redan insamlats av andra och för ett bestämt syfte²⁷. Oavsett vilket val som görs måste forskaren vara kritisk i sitt sätt att analysera informationens tillförlitlighet²⁸. Klassificeringen är dock inte självklar. Kristina Artsberg påpekar att primär data kan definieras som data som är obearbetad vilket då inkluderar lagdokument, förarbeten och normsamlingar²⁹.

Det bör dock ges några varningar kring insamling av data. Vikten av att reflektera över informationens trovärdighet när vi väljer olika källor har redan nämnts. Att informationen redan är insamlad för att fylla ett syfte innebär att forskaren måste vara försiktiga i sitt användande av sekundär information. Sekundär data kan också bli mindre relevant över tiden³⁰.

2.3.4 Öppen individuell intervju

Denna form av datainsamling lämpar sig bäst när forskaren har få respondenter samt när forskaren har ett intresse i vad den enskilda respondenten tolkar ett visst fenomen. Den karaktäriseras av ett mycket öppet förhållande mellan forskare och respondent och själva intervjun får formen av en dialog. En intervju kan genomföras genom direkt kontakt, det vill säga att forskare och respondent träffas samt över telefon. Båda varianterna förekommer i denna uppsats. Intervjun kan också vara mer eller mindre strukturerad, det vill säga av öppen eller slutet karaktär. Ett samtal utan intervjumall och utan fastställd ordning av frågorna är en typiskt öppen intervju. Ju mer fast struktur intervjun får desto större anledning att se interaktionen som slutet³¹. Det bör dock nämnas att en fullständigt öppen intervju ändå kräver en viss struktur. Utan struktur riskerar forskaren att hamna i diskussionsområden som är helt irrelevanta för frågeställningen. För att undvika

²⁶ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 152

²⁷ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 45

²⁸ Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder* (1991), s. 149

²⁹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 45

³⁰ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 188 f

³¹ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 162 f

detta kan ett intervjumemorandum utformas varvid ett fåtal öppna frågor är specificerade kring intressanta diskussionsområden. Forskaren bör ha en klar uppfattning om vad som ska studeras innan intervjun startar för att undvika att hamna i problem³².

Det finns en del att ha i åtanke när intervjuer av olika slag genomförs. För det första får man tillgång till en uppsjö av data som ska sammanställas vilket ställer höga krav på forskaren för att inte förlora överblicken. För det andra är tillvägagångssättet resurskrävande i form av tid och pengar. Tidsaspekten måste beaktas då stor mängd data tar tid att sammanställa. För det tredje måste intervjuareffekten och kontexteffekten beaktas eftersom respondentens svar inte ska påverkas av forskaren³³. Det bör också nämnas att en intervju inte behöver bli mindre kvalitativ och mer sluten bara för att en förutbestämd struktur finns. Med strukturering kan forskaren sätta fokus på syftet och samtidigt ställa öppna frågor. Det är lämpligare att istället se valet av öppen eller sluten intervju som en skala där man inte behöver välja antingen eller utan kan kombinera de båda ansatserna³⁴. En sådan kombination, eller semistrukturerad intervju kan motiveras då forskaren har viss kunskap inom ämnet men behöver ytterligare information³⁵.

Fördelen med att genomföra telefonintervjuer är att tid och kostnad reduceras och det är i regel lättare att administrera, det vill stämma tid och genomföra. Dessutom blir intervjuareffekten mindre påtaglig eftersom intervjun är opersonlig, intervjuaren ser inte respondenten. Men även telefonintervjun har nackdelar. Det blir till exempel svårare att bygga upp en förtroendestämning och man går också miste om alla synintryck, det vill säga hur respondenten reagerar när en viss fråga ställs³⁶.

2.3.5 Dokumentundersökning

Denna datainsamlingsmetod är som regel koncentrerad till sekundär data men låt oss inte glömma vad Artsberg anser om normsamlingar, lagdokument och förarbeten. En dokumentundersökning baseras på granskning av tidigare insamlad och nedtecknad data. Egentligen kan man se metoden som källgranskning. Att genomföra dokumentundersökningar kan vara lämpligt då forskaren vill ta reda på vad som tidigare sagts och gjorts och hur andra tolkar ett visst förhållande³⁷.

³² Dahlgren Karin, Drew Nancy, Nyström Maria, *Reflective Lifeworld Research* (2001), s. 164 f

³³ Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder* (1991), s. 115

³⁴ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 163

³⁵ Andersen Ib, *Den uppenbara verkligheten – val av samhällsvetenskaplig metod*, (1998), s. 162

³⁶ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 161 f

³⁷ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 185

Problem uppstår vid granskning av sekundär data. Ibland kan materialet vara insamlat för att uppfylla ett helt annat syfte än det som forskaren själv ämnat analysera. Ett annat problem med sekundär data, framförallt statistisk data, är att den ofta är omfattande varför ett urval kan behöva göras. Dessutom förändras informationens relevans över tiden vilket forskaren måste ha ett kritiskt förhållande till³⁸.

2.3.6 Frågeformulär

Frågeformulär karaktäriseras av att vara kvantitativa och individualistiska till skillnad från intervjun som är kvalitativ och personlig. Den information som samlas in genom formulär och enkäter är redan på förhand definierad av forskaren. Viktigt är, när forskaren har bestämt sig för en kvantitativ ansats, att standardisera datainsamlingen. Syftet med ett frågeformulär är att respondentens svar styrs av forskarens sätt att ställa frågorna. Forskaren styr respondenten att svara enkelt, till exempel instämmer eller instämmer inte. Genom enkla svar som kan kodas till siffror kan forskaren med hjälp av datorn snabbt sammanställa materialet. Målet med det kvantitativa tillvägagångssättet är att forskaren ska kunna systematisera och kategorisera informationen så att den blir överskådlig³⁹.

2.3.7 Val av respondenter

Det finns flera alternativa tillvägagångssätt för att välja ut respondenter. Man kan till exempel tillfråga de respondenter som man tror kan lämna mest information eller göra slumpmässiga urval. Ett sådant urval görs genom att forskaren slumpmässigt väljer ut respondenter från hela populationen. Risken är dock stor att forskaren får ett missvisande resultat om endast ett fåtal respondenter väljs. Andra tänkbara urvalsmetoder är exempelvis att utgå ifrån det typiska eller utifrån det extrema. Det förstnämnda bygger på att forskaren utgår från sin uppfattning om den typiska respondenten. Det finns dock inget som säger att forskarens uppfattning om det typiska också är den korrekta uppfattningen. Resultatet kan alltså bli ett mycket missvisande urval. Det sistnämnda bygger på forskarens val av att identifiera ytterligheter. Genom att göra så kan forskaren utsätta enheterna för kritisk prövning. En annan urvalsmöjlighet är att forskaren försöker hitta en bra respondent och genom denne erhålla andra intressanta respondenter. Ett sådant tillvägagångssätt kallas för snöbollsmetoden. Egentligen kan hela urvalsprocessen sammanfattas genom att forskaren genomför ett slumpmässigt eller selektivt urval⁴⁰.

³⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 47 f

³⁹ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 281 f

⁴⁰ Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 195 ff

2.3.8 Validitet

Vi har redan i en tidigare del av metodkapitlet resonerat kring de båda begreppen intern och extern giltighet. Oavsett vilken teknik forskaren väljer för att samla in empiri måste båda intern och extern giltighet existera för att informationen ska anses vara användbar och lämplig⁴¹. Den empiri som forskaren samlat in måste vara giltig och relevant, det vill säga valid. Samtidigt måste den vara tillförlitlig och trovärdig, det vill säga reliabel. Huruvida empirin faktiskt uppvisar en hög grad av validitet och reliabilitet beror på forskarens kritiska granskning av sättet att samla in empirin och vilken empiri som presenteras. Forskaren måste förhålla sig kritiskt till kvaliteten på den information som denne tar del av. Detta görs genom att konfrontera respondenter, sakkunniga, annan teori och källkritik⁴².

2.4 Uppsatsens genomförande

2.4.1 Val av ansats

Då IAS 41 är konstruerat utifrån ett befintligt sätt att se på företags redovisning krävs det en viss kunskapsbas för att kunna genomföra studien på ett professionellt sätt. Eftersom vi är en grupp på fyra individer anser vi att relevant information har kunnat införskaffas under en kort tid vilket har gett oss en stadig kunskapsbas att använda i empirifasen. Därmed blir det lättare att ringa in problemområdet. Då kunskap har förmågan att skapa förväntningar om verkligheten har det varit av betydande angelägenhet att reducera sådana tendenser. Detta har gjorts genom omfattande diskussioner där kunskapssynergier har uppstått och eventuella förutfattade meningar anses ha reducerats. Utifrån syftet anser vi det lämpligt att använda ett induktivt angreppssätt då tidigare forskning är begränsad. Dessutom är vårt val att genomföra en kvalitativ studie mer förenligt med den induktiva ansatsen eftersom den gör oss mer mottagliga för ny information. Trots detta har vi inte för avsikt att skapa en ny teori utan istället belysa ett flertal aspekter. För att i slutsatsen kunna lyfta fram ett teoretiskt bidrag använder vi en förklaringsmodell vilken bygger på konstruktionen av fakta.

IAS 41 har blivit ett hett debattämne. I debatten har både fördelar och nackdelar lyfts fram av praktiska och teoretiska argument. Det har under uppsatsens gång, främst under den kunskapsinhämtande fasen, kommit till vår kännedom att redovisningen ibland kan övergå i rent filosofiska tankemönster. Exempel på sådana är vad som är rätt eller fel och andra moraliska överväganden. Av den anledningen ämnar denna studie inte svara på forskningsfrågan på ett kvantifierbart sätt. Genom ett kvalitativt angreppssätt får vi en djupare och mer

⁴¹ Ejvegård Rolf, *Vetenskaplig metod* (1996), s. 67

⁴² Jacobsen Dag Ingvar, *Vad, hur och varför – Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen* (2002), s. 255 ff

nyanserad syn av den problematik som IASBs normgivning medför. Genom att välja IAS 41 anser vi att flera intressanta aspekter av IASBs normgivning kommer att kunna belysas. Det bör också betonas att avsikten med slutsatsen inte är att generalisera data. Ämnet är i sig mycket omfattande varför en intervju lätt skulle kunna flyta in över flera områden vilka inte kommer att belysas i denna uppsats. För att undvika en alltför stor mängd onödig data kommer intervjuerna att vara semistrukturerade. Undersökningen blir enligt oss inte mindre kvalitativ på grund av ett sådant tillvägagångssätt eftersom gediget arbete har genomförts för att frågorna ska hålla en så öppen karaktär som möjligt. I princip kan man säga att en bred ram har tillämpats under intervjuerna. Respondenten har därför ett stort område att fritt tala om. Till följd därav håller denna studie en kvalitativ prägel med lite modifiering.

2.4.2 Litteraturinsamling

Efter att ämnet valts startades ett omfattande arbete med att samla in vetenskapliga referenser. Dessa insamlades främst från Lunds Universitets elektroniska databas ELIN samt från andra bibliotek. Även om begreppen historiska respektive verkliga värden till sin natur inte var främmande för oss ansåg vi att denna fas var av stor betydelse. Värderingsfrågor och konsekvenserna av olika sätt att värdera tillgångar har inte behandlats inom ekonomiprogrammet i stor utsträckning. IAS 41 tillhör inte de ämnen som behandlats speciellt frekvent inom vetenskaplig litteratur, på gott och ont. Det förekommer däremot en hel del olika uppfattningar om historiska respektive verkliga värden i den vetenskapliga litteraturen.

ELIN har utgjort den främsta källan till både nationella som internationella vetenskapliga artiklar och tidningar. Fri sökning har genomförts där sökord som IAS/41, agriculture, historic cost accounting (HCA), fair value accounting (FVA), IASB och FASB har gett goda sökresultat med mellan 10 och 50 träffar på varje sökord. Direkta sökningar har gjorts i vetenskapliga tidsskrifter som Accounting Horizons, Accounting Theory och Critical Perspectives on Accounting. Det bör också nämnas att genom de vetenskapliga artiklarna har andra intressanta referenser spårats. Ett exempel är Charles Elads syn på den kommande redovisningen inom den agrikulturella sektorn. Eftersom alla vetenskapliga artiklar, tidsskrifter och annan litteratur inte är tillgängliga elektroniskt har en del källor hämtats från ekonomiska biblioteket vid Lunds Universitet, Malmö statsbiblioteket samt högskolebiblioteket i Halmstad. Genom kontinuerlig uppdatering med respondenter och Internet har vi kunnat ta hänsyn och agera i rätt tid då förändringar som berör uppsatsens löpande arbete har skett.

Den information som återges i uppsatsen bygger på både primär och sekundär data. IAS 41, propositioner och förordningar betraktar vi som primär data med hänvisning till den tidigare nämnda diskussionen om källors primära eller sekundära karaktär. Uppsatsen baseras också på sekundär data i form av artiklar hämtade från vetenskapliga databaser och litteratur.

Under litteraturinsamlingen har det visat sig att en del av informationen är hämtad från tidigare år än 2004. Ett exempel är den granskning av proposition 2004/05:24, förslag till ändring i årsredovisningslagen som gjorts. ÅRL (2004) blir därför en mindre tillförlitlig datakälla. Även den omfattande granskningen av kommentarer till IASBs exposre draft 65 bör nämnas. IAS 41 har modifierats sedan E65 skapades, men inte på alla punkter varför kommentarerna fortfarande är intressanta. Till exempel olika kommentarer som berör brister i det verkliga värdets tillförlitlighet då en aktiv marknad saknas. Granskningen av E65 en djupgående dokumentundersökning då mer än 60 stycken kommentarer från revisorer, företag och andra normgivare över hela världen har studerats. Dokumentundersökningen kompletterar dessutom den av oss insamlade empirin vilket ger läsaren en bredare uppfattning kring problematiken då biologiska tillgångar ska värderas till verkligt värde. Som nämnts tidigare är det endast en del av materialet i E65 som kan användas då kommentarerna är nästan fyra år gamla. Stor försiktighet har därför genomförts undersökningen och endast relevant data presenteras i denna uppsats.

2.4.3 Val av respondenter

Då uppsatsen bygger på en kvalitativ ansats kan vi inte eftersträva ett representativt urval. Urvalsprocessen har till större del baserats på att finna respondenter som besitter stor kunskap om värderingsfrågor och IASBs normgivning. Urvalsprocessen är därför till sin karaktär mycket selektiv. Större revisionsbyråer som Ernst & Young, Deloitte och PriceWaterhouseCoopers har varit av stort intresse för oss eftersom dessa besitter expertis inom många områden, bland annat agrikulturella verksamheter, IFRS/IAS och värderingsfrågor. Utöver detta har andra experter som Redovisningsrådet, Justitiedepartementet, Finansdepartementet och LRF-konsult tillfrågats. Även om ett selektivt urval har gjorts bör det poängteras att kontakter också har uppstått genom att vi vid intervjuer har frågat om ytterligare intressanta respondenter. Därmed har vissa experter hänvisat till andra experter vilka vi själva skulle få svårt att komma i kontakt med utan referens. För att inte studien enbart ska baseras på expertisens åsikter har kontakter knutits med representanter från Svea Skog AB, Korsnäs AB och Stora Enso AB. Dessa har nämligen stor praktisk erfarenhet av biologiska tillgångar. Studien innefattar därmed både teoretiker och praktiker.

Nedan följer en sammanställning över de respondenter som medverkar i vår studie.

- *Björn Olhans* är verksam på avdelningen affärsstyrning inom Svea Skog AB, Sveriges största skogsägare. Svea Skog AB är ett statligt bolag ägt av Sveaskog Holdings.
- *Bo Eriksson* är Senior Vice President inom Corporate Accounting på Stora Enso. Företaget är ett av Sveriges större skogsbolag som tills nyligen ägde stora mängder skog.
- *Carl-Gustaf Burén* är civilekonom och representant från Svenskt Näringsliv. Han har även varit delaktig i IAS-utredningen. Dessutom är Burén också en av tio ledamöter i bokföringsnämnden.
- *Catarina Fritz* är verksam i Redovisningsrådets panel för övervakning av finansiell rapportering. Fritz, tillsammans med nio ledamöter, har till uppgift att främja utvecklingen av god redovisningssed genom att verka för en enhetlig redovisning. Hon har också varit delaktig i IAS-utredningen.
- *Lennart Axelman* har tidigare varit VD för Redovisningsrådet och även suttit med i IAS-utredningen. Axelman är dessutom författare till ett flertal artiklar i tidsskriften Balans. För närvarande arbetar han inom Technical Department på Ernst & Young som IAS/IFRS specialist.
- *Lennart Iredahl*, FARs Serviceaktiebolag, är sedan november 2004 ansvarig för kvalitetskontroll i FAR och SRS. Iredahl är dessutom auktoriserad revisor på Ernst & Young i Stockholm samt lärare på IREV som bland annat erbjuder kurser inom IFRS/IAS.
- *Peter Nilsson* är verksam inom LRF-konsult i Malmö. Nilsson är idag en av två representanter från LRF-konsult som medverkar i samrådsgruppen för redovisningsfrågor i lantbruk och enskild näringsverksamhet. Han är dessutom lärare på SRF Ekonomiutbildning AB och föreläsare på Juridicum i Lund.
- *Peter Wallen* är Director of Consulting och partner vid revisions- och konsultföretaget Deloitte & Touche i Stockholm. Wallen är också lärare inom IREV.

- *Stefan Pärnhem* är ämnesråd och jurist vid Justitiedepartementet i Stockholm. Han har publicerat flera titlar, bland annat ”Redovisning och Revision”. Pärnhem är också auktoriserad revisor och byrådirektör för Länskriminalen i Stockholm. Nästan samtliga av våra respondenter har hänvisat oss till Pärnhem.
- *Tomas Karlsson* är skogsekonom på LRF Konsult Skogsbyrån i Stockholm och har både teoretisk som praktisk erfarenhet av skogsvärdering.
- *Uno Brinnen* är skogsdirektör på Korsnäs AB i Gävle. Brinnen ansvarar för de övergripande frågorna inom ekonomi, miljö och information.

Studiens bortfall kan hänföras till kategorin akademiker. Denna studie bygger på respondenter från näringslivet, normgivare, redovisare samt en respondent från Justitiedepartementet. Det bör nämnas att akademiker har kontaktats både nationellt och internationellt och att de har alla varit mycket positiva till studiens tema. Av olika anledningar har denna grupp ändå valt att inte ställa upp på intervju. Denna problematik kommer att diskuteras då vi anser att akademikernas val att inte delta i studien har en orsak. Anledningen till att vi har valt att intervjua tre skogsföretag och inga andra företag beror på att det i Sverige inte finns andra stora koncerner som förvaltar biologiska tillgångar.

2.4.4 Empiri

I denna uppsats förekommer personliga öppna intervjuer samt telefonintervjuer. Kontakter via e-post har även skett då en del respondenter befinner sig utomlands. Vi ser inte detta som ett problem eftersom frågorna som bifogats e-posten har varit konstruerade på ett öppet sätt. En problematik som är viktig att belysa är att nedskrivna frågor som skickas till respondenterna egentligen får formen av ett frågeformulär med en förutbestämd ordning på frågorna. Det har därför varit av betydande angelägenhet att frågorna inte på något sätt utesluter varandra eller får respondenten att svara på ett visst sätt. De frågor vi har bifogat har varit öppna och formulerade kring ett av oss bestämt tema. Ett exempel är hur respondenten ställer sig till redovisning av orealiserade vinster och förluster. Också avståndet till respondenterna har påverkat möjligheten att personligen träffa ett flertal varför telefonintervjuer har använts. Det bör också nämnas att på grund av hög arbetsbelastning har flera respondenter begärt kontakt via e-post eller telefon.

2.4.5 Studiens kvalitet

Denna studie byggs upp av en dokumentundersökning, personliga öppna intervjuer, telefonintervjuer och e-postsvar. Hur dessa genomförs och vilken information som erhålls har stor betydelse för studiens kvalitet, det vill säga

validitet och reliabilitet. Tillförlitligheten i dokumentundersökningen och medvetenheten av en källas eventuella avtagande relevans, då flera år har gått sedan källans skapande, har redan diskuterats. Beträffande individuella intervjuer är det viktigt att förstå att den information som erhålls bygger på individuella och personliga synpunkter kring värdering av biologiska tillgångar och verkliga värden. Urvalet har gett oss möjlighet att införskaffa flera kategoriers åsikter vilket bör höja resultatets tillförlitlighet. Då personliga öppna intervjuer inte har varit den dominerande metoden för datainsamling har också olika intervjuareffekter kunnat begränsas. Telefonintervjuerna har genomförts på ett så smidigt tillvägagångssätt som möjligt. Intervjuerna har genomförts enligt en trepartsmetod. Respondenten har intervjuats av en gruppmedlem som har till enda uppgift att leda intervjun. En andra gruppmedlem har via ytterligare en telefon skrivit ner intervjun på dator. På så vis störs inte diskussionen av tystnad eller av upprepningar från någon av parterna. E-postkontakt med respondenterna har skett kontinuerligt. Därmed har möjlighet funnits att efter intervjuerna ställa följdfrågor om intressanta aspekter.

2.4.6 Källkritik

Uppsatsen bygger, som tidigare betonats, på både primär och sekundär data. Löpande har vetenskapliga källor använts eftersom det får antas att dessa uppfyller både ett saklighetskrav och objektivitetskrav. ELIN har utgjort den främsta databasen för informationsinsamling. Detta ger ytterligare stöd för att informationen är vetenskaplig. För att kontrollera trovärdigheten i källorna har vi i så stor utsträckning som möjligt också granskat källans referenslista vilket gör att felaktigheter kan upptäckas. Huruvida objektiviteten kvarstår eller ej i vårt val att välja ut data låter vi vara osagt.

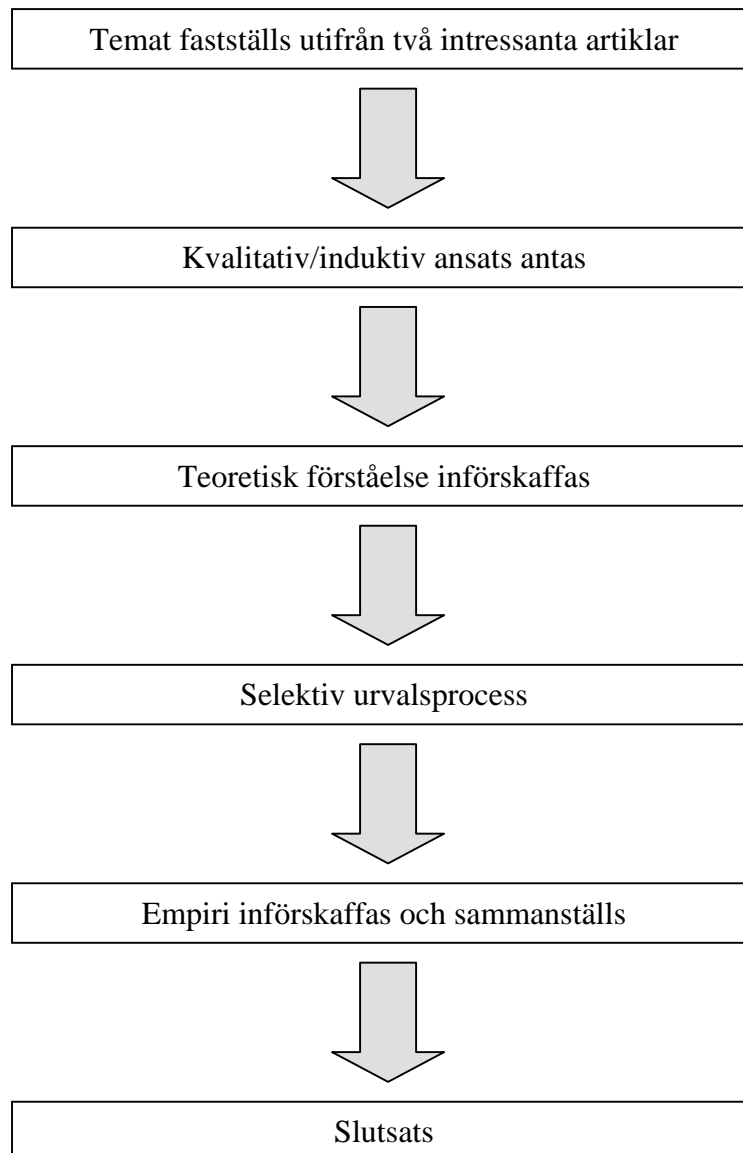
Vi har tidigare understrukit att en källas relevans kan avta med tiden. Genom att förhålla oss kritiskt till E65, ÅRL och övrig litteratur anser vi att rimlig försiktighet har vidtagits och att den information som presenteras i uppsatsen är relevant. Då uppsatsens ämne är underlag för en aktuell debatt där fördelar och nackdelar diskuteras har vi i stor utsträckning arbetat med andras åsikter. Detta medför att ett partiskt resonemang kan förekomma i källorna. Avsikten med uppsatsen är att lyfta fram för- och motargument vilket gör att läsaren själv kan skapa en uppfattning om problematiken. Beträffande de svar som inkommit från respondenterna beror tillförlitligheten på vem respondenten är och därmed blir urvalsprocessen en viktig faktor för att upprätthålla tillförlitligheten. Det förekommer också ett svarsbortfall vilket betyder att väsentliga åsikter kan ha gått förlorade. Dessa skulle kunna ha gett upphov till ett annat resultat.

2.4.7 Generalisering

Då denna studie huvudsakligen bygger på kvalitativa metoder får vi en hög grad intern giltighet men brist på extern giltighet. Därmed har vi inte för avsikt göra en generalisering eftersom denna i sådana fall skulle bli missvisande.

2.5 Sammanfattning

Nedan åskådliggörs viktiga skeden i uppsatsens genomförande:

3 Litteratordiskussion

3.1 Inledning

I detta kapitel ges läsaren en inblick i den diskussion om begreppet verkligt värde som finns. Förståelse av diskussionen anser vi vara ett viktigt verktyg för att kunna följa det empiriska resonemang som förs i kapitel fyra samt slutdiskussionen i kapitel fem.

Kapitlet inleds med en genomgång av relevanta begrepp inom uppsatsområdet för att sedan mynna ut i den argumentation som förs inom den externa redovisningen med avseende på lämpliga redovisningsmetoder.

3.2 Normsättare

3.2.1 IASB

International Accounting Standards Board är en oberoende och privatfinansierad normgivare. Organisationen bildades 1973 under namnet International Accounting Standards Committee, IASC men bytte 2001 namn till IASB⁴³. De standarder som IASC utvecklat benämns International Accounting Standards (IAS) och ska skiljas från de nya standarder som IASB utvecklar. Dessa publiceras under namnet International Financial Reporting Standards, IFRS⁴⁴.

IASB jobbar för en internationell harmonisering av redovisningsstandarder genom att samarbeta med nationella normsättare. Arbetet syftar till att utveckla standarder som ger ökad genomskinlighet och jämförbarhet mellan företags redovisningshandlingar⁴⁵.

3.2.2 FASB

Financial Accounting Standards Board är en oberoende normsättare som växte fram i USA som en reaktion på ”Objectives of Financial Statements”. Dessa finansiella uttalanden fokuserade på företagens skyldighet att förse redovisningsanvändare med nyttig information för att kunna göra ekonomiska bedömningar. FASB är ett fristående partsammansatt organ som består av redovisare, revisorer och användare av redovisningshandlingar. FASBs uppgift beskrivs enligt följande:⁴⁶

⁴³ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 136 f

⁴⁴ http://www.valuebasedmanagement.net/organizations_iasb.html , (2004-12-04) 14:18:31

⁴⁵ <http://www.iasb.org/about/constitution.asp#1022595>, 2004-12-04 14:26:56

⁴⁶ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 75 f

“... To establish and improve standards of financial accounting and reporting for the guidance and education of the public, including issuers, auditors and users of financial information.”⁴⁷

Med sina stora resurser kan FASB påverka inte bara amerikansk redovisning utan också normsättning över hela världen. Detta innebär att FASB kan sägas utgöra den inflytelserikaste normsättaren för tillfället och påverkar både IASB och nationella normsättare som Redovisningsrådet. De standarder som utvecklas av FASB benämns US GAAP, Generally Accepted Accounting Principles⁴⁸.

3.3 Informationskvalitativa egenskaper

Referensramarna utgör normsättarnas utgångspunkt. Från dessa tolkar och utvecklar IASB och FASB sina rekommendationer. Genom att hela tiden utgå från samma uppsättning av definitioner och antaganden nås en viss harmonisering av normerna redan vid deras upprättande⁴⁹. De informationskvalitativa egenskaperna nedan hjälper beslutsfattaren att avgöra vilken information som är bäst. Med bäst avses informationens användbarhet⁵⁰.

3.3.1 Begriplighet

Informationen som ges i exempelvis årsredovisningen ska vara begriplig. Det förutsätts dock att användaren av informationen är kunnig inom redovisningsområdet. Användaren är vidare skyldig att införskaffa sig erforderlig kunskap inom området, det vill säga anstränga sig i sina studier av redovisning⁵¹. ”Redovisningsinformation är ett verktyg, och likt övriga verktyg är det till föga hjälp om användaren saknar kunskap om hur det ska användas”⁵².

3.3.2 Relevans

Informationen ska vara relevant. Med detta menas att information kan tänkas påverka användarens beslutsfattande. Märk att detta innebär att informationen måste vara användaren tillhanda i det ögonblick den kan tänkas påverka dennes beslutsfattande. Ges informationen för sent förlorar den hela eller större delen av sin relevans. Relevant information ska hjälpa användaren att förutsäga resultatet av inträffade, aktuella och kommande händelser⁵³. FASB beskriver att relevant

⁴⁷ <http://www.fasb.org/facts/index.shtml>, (2004-12-04) 14:31:46

⁴⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 135 f

⁴⁹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 165 ff

⁵⁰ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting theory* (2001), s. 138

⁵¹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 168 ff

⁵² FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 2* (1980), s. 22 f

⁵³ FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 2* (1980), s. 25

information har ett ”feedback-value” och/eller ett ”predictive value”⁵⁴ och Kristina Artsberg beskriver att användaren ska kunna skatta framtiden med information om det förgångna⁵⁵.

3.3.3 Tillförlitlighet

Tillförlitlighet tillsammans med relevanskriteriet utgör de viktigaste informationskvalitativa egenskaperna inom redovisning. Med tillförlitlighet förutsätts att informationen är trovärdig, verifierbar och neutral⁵⁶. Det förutsätts att informationen mäter vad den avser mäta och att den inte är vinklad⁵⁷. Artsberg redogör för IASBs uppfattning av begreppet tillförlitlighet. Utöver FASBs definition förutsätts att informationen framtagits i enlighet med försiktighetsprincipen samt är fullständig. Dock ter det sig underligt att försiktighetsprincipen påverka tolkningen av begreppet då principen faktiskt leder till mindre tillförlitlighet⁵⁸.

3.3.4 Jämförbarhet

Informationen ska möjliggöra och underlätta jämförbarhet över tiden och mellan företag⁵⁹. Även detta begrepp står ibland i konflikt med relevans- och tillförlitlighetskriteriet. FASB beskriver att en ökning av jämförbarheten mellan två informationspunkter kan försvaga relevansen och/eller tillförlitligheten. Skälet är att en ökning av jämförbarheten kan kräva modifiering av metoden⁶⁰.

3.4 Grundläggande redovisningsprinciper

Vid upprättande av årsredovisning ska ett antal grundläggande redovisningsprinciper beaktas vilka inte får frångås såvida det inte föreligger särskilda skäl och att det är förenligt med god redovisningssed, rättvisande bild och kravet på överskådlighet⁶¹. Sju principer omnämns i årsredovisningslagens andra kapitel, fjärde paragrafen. Det är inte vår avsikt att redogöra för varje princip då vissa saknar relevans för forskningsfrågan.

3.4.1 Försiktighetsprincipen

Principen förespråkar försiktighet vid upprättande av årsredovisningen. Detta innebär att endast konstaterade intäkter under räkenskapsåret ska redovisas (Realisationsprincipen) och att förluster och ekonomiska förpliktelser som kan

⁵⁴ FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 5* (1984), s. 28

⁵⁵ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 169

⁵⁶ FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 5* (1984), s. 28 f

⁵⁷ FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 2* (1980), s. 28

⁵⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 172

⁵⁹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 168 ff

⁶⁰ FASB, *Statements of financial accounting concepts No. 2* (1980), s. 41

⁶¹ FARs samlingsvolym 2004 del 1, s. 1398

förutses, och som hänför sig till aktuellt räkenskapsår, ska redovisas. Överdriven försiktighet, exempelvis medveten undervärdering och uppbyggande av dolda reserver, är inte acceptabelt och leder till att kravet på rättvisande bild inte uppfylls⁶². Här måste alltså redovisaren göra en avvägning mellan två principer som mer eller mindre utgör motpoler. Försiktighetsprincipen förvränger redovisningsinformationen vilket reducerar tillförlitligheten och därmed påverkas den bild av företaget som ges⁶³.

3.4.2 Matchningsprincipen

Innebörden av principen är att företagets uppgifter skall matchas mot dess förtjänster. Med andra ord betyder det att kostnader matchas mot intäkter⁶⁴. Ett exempel är avskrivningar där tillgångens anskaffningskostnad delas upp på dess ekonomiska livslängd för att matchas mot den nytta som genereras. Detta för att uppfylla resultaträkningens syfte att åskådliggöra räkenskapsårets resultat.

3.4.3 Jämförbarhetsprincipen

Byte av redovisningsprincip är endast i undantagsfall godkänt. Principens mål är att jämförbarhet över tiden och mellan företag ska gynnas och då förutsätts att redovisare är konsekventa i sina metoder⁶⁵.

3.4.4 Realisationsprincipen

Enligt gällande ÅRL 2:4§ (3a) får endast de intäkter som under räkenskapsåret är konstaterade lov att redovisas i resultaträkningen⁶⁶.

3.5 Rättvisande bild

En viktig del av IASBs nya standarder är begreppet rättvisande bild. Begreppet finns med i de flesta länders redovisningsregler men har ofta helt olika ställning och relevans för företagen. I de svenska redovisningsnormerna, där man tillämpar ett mer preskriptivt angreppssätt, har rättvisande bild en underordnad ställning till begreppet god redovisningssed. Det preskriptiva angreppssättet innebär att bedömning utesluts⁶⁷. I England har man istället, sedan länge tillämpat rättvisande bild som den primära prioritetsnormen, det vill säga normen har fått en överriding-karaktär. Då lagar och regler i det enskilda fallet inte ger en rättvisande bild av bolaget så ska dessa lagar och regler om möjligt åsidosättas för en bättre

⁶² FARs samlingsvolym 2004 del 1, s. 1398

⁶³ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 160

⁶⁴ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 163 f

⁶⁵ FARs samlingsvolym 2004 del 1, s. 1398

⁶⁶ FARs samlingsvolym 2004 del 1, s. 259

⁶⁷ Ekholm Bo-Göran, *En rättvisande bild definierad*, Balans nr 6-7, 1996

lösning. I Sverige har begreppet rättvisande bild inte lika stor tyngd som i England. Endast i:

”...ytterst sällsynta fall kan kravet på rättvisande bild innebära att man måste göra avsteg från råd och rekommendationer som lämnats av normgivande organ. I sådana fall måste man lämna upplysning om avvikelsen och om skälen till denna. Det är däremot inte tillåtet att avvika från en lagföreskrift i syfte att uppnå en rättvisande bild.”⁶⁸

3.5.1 Rättvisande bild enligt IAS 1

I IAS 1, har man infört begreppet rättvisande bild. Här låter man också begreppet få en överordnad betydelse. Enligt IAS 1 ska samtliga redovisningshandlingar presenteras på ett relevant, pålitligt och förståeligt sätt. Presentationen får inte vara missledande och läsaren skall kunna förstå innehållet utan några svårigheter⁶⁹.

IASB har därför genom IAS 1 givit företagen tillåtelse att, i de fall där normerna och reglerna hindrar företaget att presentera en rättvisande bild, frånga de existerande normerna och reglerna⁷⁰.

3.5.2 Definitionsproblem

Någon klar, stadgad och allmänt vedertagen definition av rättvisande bild finns inte. Den underliggande tolkningen är dock att redovisningen skall framställas i en sann och objektiv avbildning⁷¹.

Trots att det saknas en klar definition påstår fler och fler företag och revisorer att de tillämpar rättvisande bild⁷². Situationen som uppkommit där rättvisande bild används som ett begrepp fastän att normsättarna inte skapat någon definition, utan lämnat det fritt för tolkning, är kritisk. Detta för att personerna som tillämpar begreppet har en bristande eller åtminstone en väldigt heterogen tolkning av begreppet⁷³.

Den förvirring och otydlighet som omgärdar rättvisande bild kan medföra olika problematiska konsekvenser för redovisning och extern rapportering⁷⁴.

⁶⁸ FARs samlingsvolym 2004 del 1, s. 1398

⁶⁹<http://www.pwcglobal.com/Extweb/service.nsf/docid/56B7B04FD121ED4880256C7D0056C13D?opendocument#three>

⁷⁰ <http://www.iasplus.com/standard>

⁷¹ Lagerström, Bo, *Redovisning och begreppet rättvisande bild*, Balans nr 6-7, 1996

⁷² Ekholm Bo-Göran, *What is true and fair view?*, Journal of international accounting, auditing & taxation, juli 1994

⁷³ Ekholm Bo-Göran, *What is true and fair view?*, Journal of international accounting, auditing & taxation, juli 1994

⁷⁴ Lagerström Bo, *Redovisning och begreppet rättvisande bild*, Balans nr 6-7, 1996

Avbildningen som återges i redovisningen kan bli inskränkt, det vill säga, företagen väljer att bara ta med viss data i rapporterna. Detta kan leda till att redovisningshandlingarna ger en snedvriden bild av bolaget.

Den som formulerar data kommer att ha övertaget i kommunikationsprocessen. Som en direkt följd av punkten ovan kommer informationsasymmetri uppstå där bolagets utomstående hamnar i underläge.

Möjligheterna för mottagaren att återskapa den bild som avsändaren haft som syfte att förmedla bygger på att de har samma preferenser och tolkar informationen på samma sätt. I och med avsaknaden av regler och praxis för begreppet rättvisande bild kommer den bild som presenteras av producenten alltid att bygga på dennes värderingar och tolkningar. Detta kräver att utomstående resonerar på samma sätt som producenten. Är detta inte fallet blir det svårt att skapa en rättvisande bild som uppfattas på samma sätt av alla.

Tanken att de redovisningshandlingar som företaget presenterar skall bygga på företagets verkliga tillgångar och resultat och inte på siffror som förvrängs och kompliceras av lagar och normer är god. Problemet ligger i att det måste finnas en gemensam grund att stå på innan begreppet är klart att användas. I en artikel i "Credit Control" definieras rättvisande bild som "the consistent application of generally accepted accounting principles involving the appropriate measurement classification and disclosure of items"⁷⁵.

Resonemanget stöds också av en artikel där det konstateras att rättvisande bild ligger i "överrensstämelsen av redovisningsnormer"⁷⁶. Dessa uttalanden syftar båda till, att en förutsättning för att begreppet rättvisande bild skall kunna accepteras, är att det finns gemensamt baserade normer och uppfattningar om redovisning.

3.6 Aktiva marknader

IAS 41 använder, liksom FASBs uttalande om verkligt värde, begreppet aktiv marknad för att definiera den marknad som skall användas för att bestämma det verkliga värdet. Det noterade priset på den aktiva marknaden är enligt IAS 41 den bästa uppskattningen på det verkliga värdet. En aktiv marknad definieras enligt punkten 8 i IAS 41 som existerande då följande förutsättningar föreligger:⁷⁷

⁷⁵ Myddelton DR, *Accounting standards in crisis*, Credit Control 2003:24

⁷⁶ Dean Graeme, *Principles vs Rules: True and Fair View and IFRS*, ABACUS volyme 40, no2, 2004

⁷⁷ IAS 41 punkt 8

- Handeln avser likartade produkter
- Det finns vanligen intresserade köpare och säljare
- Prisinformationen är allmänt tillgänglig

FASB definierar aktiva marknader i sitt uttalande med hjälp av de två kriterierna ”readily available” och ”regularly available”⁷⁸. Kriterierna innebär att för att en marknad ska få klassificeras som aktiv ska transaktioner ske tillräckligt ofta för att priserna ska vara uppdaterade och uppgifter på dessa finnas tillgängliga.

I de fall det finns flera aktiva marknader ska priset hämtas från den marknad som är troligast att företaget kommer att använda. Här skiljer sig FASBs uttalande från IAS 41 eftersom företaget, enligt FASB, ska använda den mest fördelaktiga marknaden som referensmarknad⁷⁹. IAS 41 förordar istället att, i händelse av ovanstående fall, ska den marknad användas som är mest trolig att företaget kommer att använda sig av. Då företagen själv får utrymme att göra bedömningen vilken marknad som är troligast att de kommer att använda kan de nyttja den marknad som bäst passar deras syften⁸⁰.

3.7 IAS 41, jord- och skogsbruk

IAS 41 behandlar jord- och skogsbruk vilket innebär ett företags biologiska omvandling av levande djur eller växter för försäljning, till jord- och skogsbruksprodukter eller till nya biologiska tillgångar⁸¹. Efter skördetidpunkten gäller inte reglerna i IAS 41 vid vidareförädling av skogs och jordbruksprodukter⁸². Standarden ger exempel på att biologiska tillgångar som exempelvis skog övergår till att räknas som produkter efter skörden och därmed också övergår till att omfattas av reglerna för varulager enligt IAS 2. IAS 41 säger vidare att förändringen i en biologisk tillgångs verkliga värde skall redovisas över resultaträkningen. Detta innebär att samtidigt som en biologisk tillgång som exempelvis skog växer kommer också värdet på tillväxten att redovisas i resultatet⁸³. Följden blir att reavinsten vid försäljningen blir betydligt mindre än om företagen vid tidpunkten för försäljningen beräknat vinsten som skillnaden mellan försäljningsintäkterna och nedlagda kostnader för skogen. Alltså kommer resultatet att fördelas under de år som skogen växer, med tillägg för det tillförda mervärdet vid vidareförädlingen av produkterna efter skörden.

⁷⁸ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), issue 3

⁷⁹ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), issue 6

⁸⁰ IAS 41 punkt 9

⁸¹ *Europeiska unionens officiella tidning* 13.10 (2003), SVL 261/377

⁸² IAS 41 punkt 3

⁸³ IAS 41 punkt 26

IAS 41 säger att biologiska tillgångar skall värderas till verkligt värde justerat för beräknade försäljningsomkostnader. Förutsättningen som anges i punkten 30 är att verkligt värde kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. Som tidigare nämnts ska i första hand priserna på en aktiv marknad användas för att bestämma det verkliga värdet.

I de fall det inte går att identifiera en aktiv marknad skall företagen välja de av nedanstående alternativ som går att identifiera⁸⁴.

- Det senaste marknadspriset
- Marknadspriset för liknande tillgångar med justeringar som återspeglar skillnaden
- Jämförelseindex för sektorer

Det kommer att ges utrymme för subjektiva bedömningar i de fall då alternativen ger upphov till olika utfall. Skillnaderna mellan de olika alternativen skall då analyseras för att företagen skall kunna göra en bedömning av det rimligaste verkliga värdet⁸⁵.

När uppgifter om marknadspriser saknas för den biologiska tillgången, skall företagen diskontera de förväntade nettobetalingarna till ett nuvärde vilket uppskattas vara det verkliga värdet⁸⁶. Ökningen i det verkliga värdet då tillgången växer kommer med denna metod att redovisas över resultaträkningen. Skälet till detta är att företagen med hjälp av metoden skall komma fram till ett värde som speglar det aktuella värdet på tillgången. Detta innebär att den antagna diskonteringsräntan och de förväntade nettoinbetalningarna kommer att anpassas efter det nuvarande skicket på tillgången. Vid fastställandet av diskonteringsränta och förväntade kassaflöden tas också hänsyn till den risk som är förknippad med kassaflödena⁸⁷.

För att bestämma det verkliga värdet för de biologiska tillgångarna kan företag använda information om marknadspriser på det sammanlagda värdet av mark och biologiska tillgångar och sedan försöka allokera värdet på de olika delarna. Skälet till att det kan vara lättare att finna information om priset på de sammanlagda tillgångarna är att det kanske inte finns en marknad för de biologiska tillgångarna eller marken för sig men för de båda som en helhet⁸⁸. I de fall det inte går att bestämma det verkliga värdet på ett tillförlitligt sätt med de ovan beskrivna

⁸⁴ IAS 41 punkt 18

⁸⁵ IAS 41 punkt 19

⁸⁶ IAS 41 punkt 20

⁸⁷ IAS 41 punkt 21

⁸⁸ IAS 41 punkt 25

metoderna skall tillgången värderas till anskaffningsvärdet efter avdrag för ackumulerad avskrivning och nedskrivning⁸⁹. IAS 41 ger möjlighet för företagen att använda sig av historisk värdering då de andra beskrivna sätten att värdera enligt verkligt värde inte går att använda.

3.8 Beräkningsmetoder för verkligt värde enligt FASB

Vid uppskattning av en tillgångs verkliga värde förespråkar FASB användandet av en av tre metoder (the market approach, the income approach och the cost approach) beroende på vilken ”nivå” beräkningen befinner sig. Låt oss förtydliga:

▪ The market approach	Level 1 - Estimates
▪ The income approach	Level 2 - Estimates
▪ The cost approach	Level 3 - Estimates

3.8.1 The market approach

Vid fastställande av det verkliga värdet för en tillgång observerar företagen noterade priser som betingats på identiska eller likartade tillgångar⁹⁰. En aktiv marknad måste alltså existera för att tillgångens verkliga värde ska kunna beräknas enligt ovanstående metod.

3.8.2 The income approach

Metoden innebär att företagen, genom marknadens uppskattningar på de inkomster som tillgången kommer att generera i framtiden, räknar ut nuvärdet av framtida kassaflöden eller förtjänster⁹¹.

3.8.3 The cost approach

Det verkliga värdet fastställs genom att företagen tar reda på vad det skulle kosta att lokalisera ett substitut och ersätta tillgångens nuvarande tjänstekapacitet med detta⁹².

⁸⁹ IAS 41 punkt 30

⁹⁰ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 3 punkt 7A

⁹¹ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 3 punkt 7B

⁹² Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 3 punkt 7C

3.9 Uppskattningsnivåer

De metoder som ovan beskrivits är inte önskvärda i alla situationer. Beroende på hur omgivningen ser ut vid värderingstillfället ska den mest lämpliga metoden användas⁹³.

Uppskattningsnivå	Situation	Tillvägagångssätt
Level 1	Aktiv marknad för identiska tillgångar existerar.	Noterade priser ska utgöra tillgångens verkliga värde.
Level 2	En aktiv marknad för identiska tillgångar existerar inte.	Priser på Liknande/jämförbara produkter skall användas som verkligt värde.
Level 3	Inga lämpliga referensmarknader existerar.	Nuvärdesberäkning

Tabell 1: Uppskattningsnivåer

Tabellen åskådliggör vilket tillvägagångssätt som ska användas givet en viss situation.

Level 1 – Estimates: Nivån har högsta prioritet vilket innebär att bolagen är skyldiga att undersöka huruvida en aktiv marknad för identiska tillgångar existerar. Påträffas en aktiv marknad ska denna användas som referensmarknad, dess noterade priser ska observeras och utgöra tillgångens verkliga värde.

Level 2 – Estimates: När en aktiv marknad för identiska tillgångar saknas bör bolaget undersöka existensen av en aktiv marknad för likartade/jämförbara tillgångar. Finnes en sådan marknad utgör denna referensmarknad och de priser som noteras utgör tillgångens verkliga värde. Vad som skiljer denna nivå från en Level 3 – Estimate, är att den förutsätter att prisskillnaden mellan tillgången och det jämförbara substitutet objektivt kan identifieras och justeras. Kan prisskillnaden inte identifieras är det en Level 3 – Estimate.

Level 3 – Estimates: När aktiva referensmarknader för identiska eller likartade tillgångar inte kan identifieras står bolaget inför en Level 3 – Estimate av det verkliga värdet. Situationen kräver nuvärdesberäkning av framtida förväntade fördelar av tillgången.

Appendix A i uttalandet beskriver två metoder som behandlar nuvärdesberäkning. Dessa är discount rate adjustment technique och expected present value.

⁹³ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 5 ff punkt 14-23

Uttalandet ger förslag på när det kan vara lämpligt att använda endera av de två metoderna. Den förstnämnda bör enligt FASB användas då det går att avläsa priserna på liknande tillgångar på marknaden medan den sistnämnda kan användas då det inte går att avläsa priserna på liknande tillgångar på marknaden⁹⁴.

- Discounted rate adjustment technique: Tillämpas genom att man diskonterar värdet på de mest troliga kassaflödena. Vid fastställandet av diskonteringsräntan har hänsyn tagits till risken som är förknippad med de antagna kassaflödena. Detta sker genom att räntan härleds från någon liknande tillgång vars utveckling på marknaden går att följa. Tillgången som väljs måste överensstämma med den "ursprungliga" tillgången så att dess kassaflöden reagerar på samma sätt som tillgångens vid förändringar på marknaden.
- Expected present value technique: Innebär att företagen räknar ut de förväntade kassaflödena genom att bestämma sannolikheterna för de olika utfallen och multiplicera dessa med de olika utfallen. På så sätt räknar man fram det förväntade kassaflödet för ett visst år eller en viss tidpunkt. Efter att ha utfört ovanstående beräkningar skall företagen, enligt FASBs uttalande, använda metod 1 eller metod 2 för att nuvärdesberäkna värdet av de framtida kassaflödena. Metod 1 går ut på att de olika utfallen av kassaflödena medvetet justeras för att företagen skall ta hänsyn till risken som är förknippad med dessa. Räntan som de förväntade kassaflödena diskonteras med är då lika stor som den riskfria räntan eftersom risken redan justerats för vid uppskattningen av kassaflödena.

Metod två justerar för risken vid uppskattningen av kassaflödena genom att ta hänsyn till denna när diskonteringsräntan bestäms. Det innebär att diskonteringsräntan kommer att bli större med metod två än med metod ett i och med att det finns en riskpremie inkluderad i räntan.

⁹⁴ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 11 ff Appendix punkt 7-19

3.10 Anskaffningsvärde och verkligt värde

3.10.1 Det historiska värdet – anskaffningsvärdet

*”History terminates in the present. The historian’s task is to show how the present has come into existence.”*⁹⁵

Citatet ovan används som ett argument för begagnandet av historiska värden i balansräkningen. Under en period av över 500 år har kostnadsdoktrinen, här avses den konventionella redovisningsmodellen, växt fram och satt sin prägel på den redovisning vi har idag. Med hjälp av Paciolis dubbla bokföring redovisade godsägarnas föreståndare vad som förbrukats under den gångna perioden samt redogjorde för vad som fanns kvar av de tillgångar de förfogade över. Genom ”the Companies Act (1862)” rättfärdigades periodisering av anskaffningsutgiften vilket i sin tur fungerade som en katalysator för kostnadsdoktrinen framväxt. Det ansågs vara rättvist att den totala anskaffningsutgiften skulle delas upp och belasta resultatet under tillgångens ekonomiska livslängd. Vid 1900-talets början publicerades de första läroböckerna baserade på kostnadsdoktrinen⁹⁶.

Sammanfattningsvis kan kostnadsdoktrinen, eller som den också kallas, den konventionella redovisningsmodellen beskrivas enligt följande.

Syftet med den ekonomiska redovisningen enligt den konventionella synen är att den ska spegla de transaktioner som företaget haft med omgivning. Detta innebär att resultaträkningen uttrycker ett historiskt och faktiskt förlopp av företags transaktioner⁹⁷. Vilka dessa transaktioner är varierar beroende på hur företags omgivning definieras. Genom olika konsolideringsmetoder expanderas redovisningsenheten och transaktioner som tidigare skett med omgivningen blir nu så kallade interna transaktioner som ska elimineras⁹⁸. Balansräkningen ses som en temporär viloplats för bolagets tillgångar i väntan på att de ska periodiseras ut till resultaträkningen. Bokslutet syftar alltså inte till att spegla bolagets värde för kapitalmarknadsaktörerna, det är endast resultatutredande⁹⁹.

⁹⁵ Chambers J. R., *Historical cost – tale of a false creed* (1994)

⁹⁶ Chambers J. R., *Historical cost – tale of a false creed* (1994)

⁹⁷ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 188 ff

⁹⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 384 ff

⁹⁹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 189

Den konventionella modellen har följande karaktärsdrag:¹⁰⁰

- Tillgångar och skulder värderas till anskaffningsvärden.
- Penningvärdesförändring existerar ej, det vill säga redovisningsvalutans värde antages vara stabilt över tiden.
- Redovisningen följer matchningsprincipen och realisationsprincipen. När inkomsten realiserats matchas den mot kostnaderna för sin uppkomst.

Idéerna har under lång tid indoktrinerats och utgör stommen i större delen av den litteratur som publiceras på redovisningsområdet¹⁰¹. Det bör dock påpekas att värdering till aktuella värden, här menat marknadsvärden, gjordes i mindre utsträckning redan under mitten av 1800-talet¹⁰².

3.10.2 Aktuella värden – det verkliga värdet

Istället för att förespråka den konventionella modellen finns de som ser redovisningens syfte som att åskådliggöra bolagets ekonomiska värde. Balansräkningen är en så kallad förmögenhetsbalans uppbyggd på aktuella värden, helst genom en diskontering av framtida kassaflöden¹⁰³. Det historiska värdet beskrevs i avsnittet ovan och behöver inte förtydligas mer för förståelsen av denna uppsats. Annat är det med motsatsen till värdering med historiska värden.

Återanskaffningsvärdet¹⁰⁴ definieras som ”priset vid ett visst tillfälle på en vara, tjänst, anläggningstillgång och dylikt som anskaffats tidigare”¹⁰⁵. Det finns två tolkningar av återanskaffningsvärdet:

- *“Replacement Cost-used is equal to the amount of cash or other consideration that would be needed to obtain an equivalent asset on the second-hand market having the same remaining lifetime.”*¹⁰⁶
- *“Reproduction cost is equal to the amount of cash or other consideration that would be needed to obtain an identical asset to the existing asset.”*¹⁰⁷

¹⁰⁰ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting theory* (2001), s. 446

¹⁰¹ Chambers J. R., *Historical cost – tale of a false creed* (1994)

¹⁰² Chambers J. R., *Historical cost – tale of a false creed* (1994)

¹⁰³ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 189 f

¹⁰⁴ Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

¹⁰⁵ <http://www.ne.se>, sökning gjord på ”återanskaffningsvärde”, 2004-11-29 14:08

¹⁰⁶ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting Theory* (2001), s. 397

¹⁰⁷ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting Theory* (2001), s. 397

Nettoförsäljningsvärdet definieras som försäljningspriset av tillgången minskat med eventuella försäljningskostnader och ska skiljas från utförsäljningsvärdet som representerar det värde tillgången ges under tvång. Ett exempel är företagslikvidation¹⁰⁸. Det sistnämnda värdet är ofta lägre än nettoförsäljningsvärdet eftersom det är framtvingat¹⁰⁹.

De tre värden som ovan beskrivits är samtliga så kallade aktuella värden, det vill säga, olika typer av marknadsvärden. Marknadsvärdet anses utgöra en god approximation av det diskonterade nuvärdet av tillgångens framtida förväntade fördelar¹¹⁰. Vad är då ”verkligt värde”? FASB ger följande definition:

”Fair Value is the price at which an asset or liability could be exchanged in a current transaction between knowledgeable, unrelated willing parties.”¹¹¹

Märk att FASB inte avser framtvingade transaktioner, exempelvis genom en likvidation¹¹². FASB uttrycker detta som att ”fair value presumes the absence of compulsion (duress)”¹¹³. Med andra ord är utförsäljningsvärdet inte ett verkligt värde enligt FASB. IAS 41 Jord- och skogsbruk ger en svensk definition av det verkliga värdet.

”Verkligt värde är det värde till vilket en tillgång skulle kunna överlåtas eller en skuld regleras, mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs.”¹¹⁴

Det verkliga värdet enligt definitionerna ovan är alltså ett observerbart marknadsvärde för tillgången eller skulden i fråga. När ett sådant marknadsvärde inte går att observera kommer företagen bli tvungna att göra en nuvärdesberäkning, det vill säga diskontera framtida kassaflöden till balansdagen. Under antagandet att redovisningens idealbild existerar då risk och osäkerhet inte finns kommer marknadsvärdet vara lika med nuvärdet, men under realistiska antaganden existerar inte detta samband¹¹⁵.

¹⁰⁸ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting Theory* (2001), s. 405

¹⁰⁹ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 192

¹¹⁰ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 189 f

¹¹¹ FASB, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards* (2007), s 2

¹¹² Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

¹¹³ Financial Accounting Series, *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100 (2004), s. 2 punkt 5

¹¹⁴ IAS 41, *Jord- och skogsbruk* (2003), punkt 8

¹¹⁵ J. Weygandt, Chair; Mary E. Barth; William A. Collins; G. Michael Crooch; Thomas J. Frecka; Eugene A. Imhoff, Jr.; Charles L. McDonald; Lawrence Revsine; and D. Gerald Searfoss, *Response to the FASB discussion memorandum “present value-based measurements in accounting”* (1994)

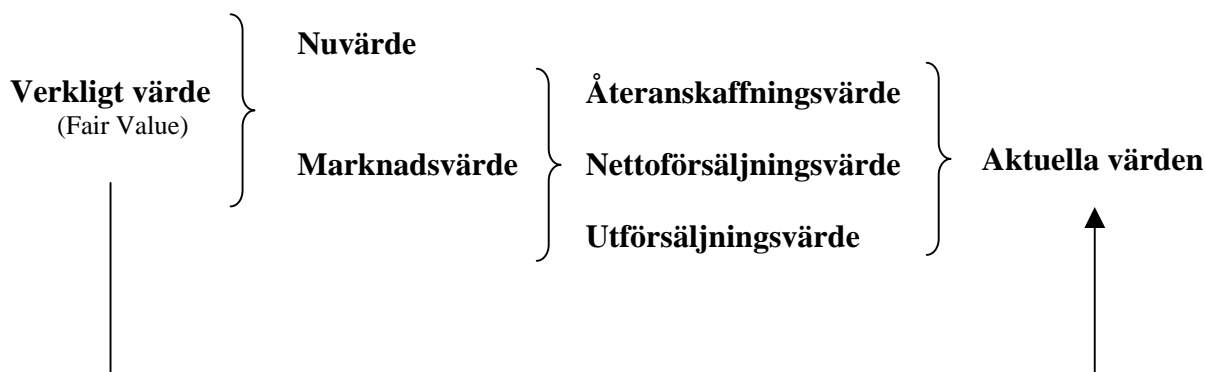

Bild 1: Sambandet mellan Verkligt Värde och Aktuellt Värde

Det verkliga värdet utgörs av antingen ett diskonterat nuvärde av framtida förväntade fördelar (inbetalningsöverskott) eller ett observerat marknadsvärde för en identisk eller likartad tillgång. Marknadsvärden är så kallade aktuella värden och indelas i tre varianter: återanskaffningsvärdet, nettoförsäljningsvärdet och utförsäljningsvärdet.

Då marknadsvärdet utgör approximation av det diskonterade nuvärdet blir begreppet verkligt värde lika med begreppet aktuella värden”.

3.12 Generell argumentation

Vilket värde är då det mest korrekta? Bör redovisningen utformas kring anskaffningsvärden eller verkliga värden? Båda metoderna har sina för- och nackdelar och lämpar sig olika bra i olika situationer.

Den konventionella modellen är objektiv, verifierbar, praktisk och enkel att förstå, men då den inte beaktar penningvärdesförändring över tiden kan penningbelopp med olika värden komma att matchas med varandra. Redovisningshandlingarna kan bli snedvridna och irrelevanta. Förespråkare för denna modell rättfärdigar den på grund av dess objektivitet och överensstämmelse med fortlevnadspostulatet¹¹⁶.

Definitionen av verkligt värde är inte självklar. Under antagandet att fullständiga och perfekta marknader¹¹⁷ existerar, kommer en balansräkning baserad på verkliga värden att återspegla all nödvändig information. Resultaträkningen blir överflödigt och inkomstrealisation blir irrelevant ur värderingssynpunkt¹¹⁸. Att marknadsstrukturen är fullständig betyder att alla produktionsfaktorer och alla konsumtionsprodukter omsätts på organiserade marknader. En sådan struktur är perfekt då samtliga marknadsaktörer har fullständig information om priser och produkternas övriga egenskaper. Av detta följer att inga transaktionskostnader existerar¹¹⁹. Marknadsvärdet är lika med det verkliga värdet och det finns inget

¹¹⁶ Belckaoui R. Ahmed, *Accounting theory* (2001), s. 389 f, 446 f

¹¹⁷ Från engelskans “perfect and complete markets”

¹¹⁸ Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

¹¹⁹ Beaver H. William, Denski S. Joel, *The nature of income measurement* (1979)

behov av att kalkylera något annat nuvärde eftersom detta redan speglas i det pris marknadsaktörerna sätter på tillgången eller skulden ifråga. Frågan är om sådana perfekta marknader existerar? När idealbildens antaganden om fullständig information och avsaknad av osäkerhet luckras upp blir definitionen av verkligt värde allt annat än tydlig¹²⁰.

Tre alternativa värden uppstår vilka måste beaktas.

Entry-Value	→ återanskaffningsvärdet
Exit-Value	→ nettoförsäljningsvärdet/utförsäljningsvärde
Value-in-Use	→ bruksvärdet (Nuvärde av förväntad framtida nytta)

Innebörden av entry- och exit-values torde vara klar vid det här laget, men bruksvärdet förtjänar en liten genomgång. Denna nationalekonomiska term avser det värde som en tillgång skapar åt innehavaren, det vill säga ”nyttan”. Adam Smith ser bruksvärdet som den nytta tillgången ifråga skapar och skiljer detta från tillgångens bytesvärde, det vill säga vad som kan erhållas i utbyte för den. Med bytesparadoxen beskriver Smith sedan att tillgångar med högt bruksvärde ofta har ett lågt bytesvärde, till exempel vatten¹²¹. Bruksvärdet tolkas i denna uppsats som nuvärdet av de framtida fördelar som tillgången förväntas generera. Sällan går dessa värden att observera under realistiska antaganden vilket leder till att de helt eller delvis måste uppskattas. Sådana företagsspecifika bedömningar öppnar upp för felaktigheter¹²².

De tre värdekonstruktionerna som angetts ovan är, under ideala förhållanden, de samma. Under mer realistiska antaganden skiljer sig värdena åt och då en aktiv marknad saknas för att uppskatta tillgångens värde är bruksvärdet det bästa. Bruksvärdet är också det mest lämpade med beaktande av fortlevnadsprincipen eftersom det inte avser någon avyttring av tillgången ifråga¹²³.

Det verkliga värdet är i allra högsta grad relevant men tillförlitligheten och dess begriplighet kan ifrågasättas. Den utveckling vi ser idag på redovisningsområdet försvårar kapitalmarknadsaktörernas möjligheter att bedöma företagets ekonomiska ställning och framtida utveckling. Allt för hög fokus har satts på att uppnå relevans i redovisningsinformationen men ofta står relevans i direkt

¹²⁰ Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

¹²¹ <http://80->

www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=136723&i_word=bruksv%e4rde

¹²² Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

¹²³ Mary E. Barth and Wayne R. Landsman, *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting* (1995)

konflikt med tillförlitligheten¹²⁴. Ju tidigare en händelse redovisas desto sämre kan tillförlitligheten i den informationen antas vara. Det är likgiltigt hur relevant informationen är om den inte är tillförlitlig. Då är den inte heller användbar. Förutom sämre tillförlitlighet med värdering till verkliga värden riskerar också balansräkningens begriplighet att sättas ur spel. Kan verkligen kapitalmarknadsaktörerna förstå de bolagsspecifika överväganden som ligger bakom beloppen i balansräkningen? Kommer företag att kunna jämföras när ingen gemensam värdering till verkligt värde kan säkerställas¹²⁵?

Sayther undrar vidare på vems initiativ de nya normerna till verkligt värde utvecklats i sin artikel. Hon är inte ensam om denna frågeställning¹²⁶. Patrick D. McCarthy uttrycker sin oro över att den stora massan av de som använder årsredovisningen inte har efterfrågat nya värderingsgrunder. FASB tillfredsställer de internationella revisionsbyråerna, deras klienter och det fåtal banker och finansanalytiker som efterfrågar information om värdering till verkligt värde. Om normgivarna lyckas etablera den nya värderingsprincipen kommer objektivitet som redovisningskoncept att gå förlorat¹²⁷.

3.13 Argumentationen fortsätter

Värdering till anskaffningsvärde är också omtvistat. Då marknadsvärdet kommer att vara lika med anskaffningsvärdet om företaget skulle köpa tillgången på balansdagen blir det verkliga värdet minst lika objektivt som det historiska. Vidare finns det risk att tillgången som ska värderas införskaffats under en period då marknadsvärdet varit onormalt högt. Tillgången kommer då att övervärderas i balansräkningen. Detta skulle innebära att värdering till anskaffningsvärden gör avsteg ifrån försiktighetsprincipen¹²⁸.

Yuji Ijiri menar att verkligt värde är en bredare värderingsgrund än historiskt värde. Argumentet för detta är att det verkliga värdet bestäms även i de fall då det inte går att observera något pris eftersom det inte skett någon faktisk transaktion¹²⁹.

Benzion Barlev och Joshua Haddad ser även de den nya trenden inom redovisningstänkandet. Redovisningen står inför ett paradigmskifte där redovisning till anskaffningsvärde (Historical Cost Accounting), här efter HCA,

¹²⁴ Statement of Financial Accounting Concepts No.2, *Qualitative characteristics of accounting information* (1980), s. 35 punkt 90

¹²⁵ Sayther A. Colleen, *Fair Value Accounting – Fair for whom?* (2004)

¹²⁶ Sayther A. Colleen, *Fair Value Accounting – Fair for whom?* (2004)

¹²⁷ McCarthy D. Patrick, *Unnecessary complexity in accounting principles* (2004)

¹²⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori –policy och –praxis* (2003), s. 275f

¹²⁹ Ijiri Yuji, *Theory of Accounting Measurement* (1975), s. 89, 90, 92 ff

håller på att ersättas av redovisning till verkligt värde (Fair Value Accounting), FVA. Det är redovisningsprofessionens krav på ökad relevans som drivit utvecklingen mot FVA. Vid HCA finns makten hos bolaget och manipulation av siffrorna används som maktmedel¹³⁰. Här bör uppmärksammas att Barlev och Haddad går emot den diskussion som ovan framlagts. FVA anses vara både transparent och präglad av ”marknadens röster”. Därmed anses FVA vara mer objektiv än HCA. Genom värdering till verkligt värde avslöjas mer information om ledningens och övriga chefers prestationer vilket i sin tur leder till att agentkostnaden reduceras. Med HCA kan ledningen använda bolagets balansräkning som ett skyltfönster obehindrat¹³¹. Exemplet nedan åskådliggör Barlevs och Haddads resonemang.

Antag att en chef med ansvar för bolagets finansiella affärer väljer att placera en del av bolagets likviditetsöverskott i US Treasury Bills (TB). Följande gäller:

1 januari 19X1 → chefen köper TB för \$1000
31 december 19X1 → priset på TB är nu \$1300
31 december 19X2 → priset på TB är nu \$1100

Hade företaget redovisat enligt tidigare gällande FAS12¹³², det vill säga till anskaffningsvärdet, hade följande inträffat: När chefen den 31 december 19X2 väljer att sälja TB för \$1100 redovisas en vinst i resultaträkningen på \$100. Vad aktieägarna och övriga användare av bolagets årsredovisning inte uppfattar är att chefen faktiskt kunnat sälja tidigare och då tjänat \$300. Med HCA fördunklas informationen i redovisningen, makten ligger hos bolaget (agenten) och agentkostnaden ökar. Informationen är snedvriden och irrelevant då den inte beaktar prisförändringar och förändrade marknadsräntor¹³³.

Hade bolaget istället redovisat enligt FAS115¹³⁴ och använt FVA hade värdeförändringarna löpande förts över resultaträkningen. Under första året hade således en vinst på \$300 redovisats och under följande år förs en förlust på \$200 över resultaträkningen. På detta vis ger FVA transparent, relevant och korrekt

¹³⁰ Barlev Benzion, Haddad R. Joshua, *Fair value accounting and the management of the firm* (2003), s. 387 ff

¹³¹ Barlev Benzion, Haddad R. Joshua, *Fair value accounting and the management of the firm* (2003), s. 398 f

¹³² Statement of Financial Accounting Standards No 12, *Accounting for certain marketable securities* (1975), s. 4

¹³³ Barlev Benzion, Haddad R. Joshua, *Fair value accounting and the management of the firm* (2003), s. 399

¹³⁴ Statement of Financial Accounting Standards No 115, *Accounting for certain investments debt and equity securities* (1993), s. 4

information. Makten ligger inte längre hos bolaget och agentkostnaden reduceras¹³⁵.

Märk att idag har FAS115 ersatt FAS12 och samma redovisningstänkande går att utläsa i Årsredovisningslag 4:14§ (a) – värdering av finansiella instrument.

Huruvida värdering till verkligt värde är enklare eller bättre än värdering till historiskt värde är omdebatterat också vid värdering av biologiska tillgångar. Den eventuella fördelen med värdering till verkligt värde enligt Charles Elad är att den kan vara ”simpler and more appropriate than historic cost accounting where an active market for a biological asset exist...”¹³⁶

Trots de eventuella fördelarna med IAS 41 är Elad skeptisk till införandet av standarden. Elad framhäver att IAS 41 inte tar hänsyn till de kostnader som värdering till verkligt värde kan ge upphov till jämfört med värdering till historiska värden. Han menar att kostnaden för att ta fram verkliga värden kan överstiga nyttan. Även jämförbarheten mellan företag hämmas i och med de subjektiva bedömningar som kan krävas för att bestämma det verkliga värdet. Detta innebär att syftet med IAS 41 faller då harmoniseringen mellan länder minskar. Exempel på viktiga organ som motsatte sig införandet av IAS 41, då de menade att historiska värden är en bättre värderingsgrund än verkligt värde, är European Commission, Chartered Institute of Management Accountants, The Chartered Association of Certified Accountants och Institute of Chartered Accountants in England and Wales¹³⁷

Argilés och Slot har en annan uppfattning än Elad då de hävdar att värdering med IAS 41 är enklare och ökar jämförbarheten och är i enighet med det fjärde EU-direktivet¹³⁸. Elad menar att det Fjärde direktivet motsäger IAS 41 då det är emot redovisning av orealiserade vinster¹³⁹.

En annan skillnad mellan värdering till verkligt värde och till historiskt värde är att summan av två separata tillgångars värde alltid är det samma som värdet för en

¹³⁵ Barlev Benzion, Haddad R. Joshua, *Fair value accounting and the management of the firm* (2003), s. 399

¹³⁶ Elad Charles, *Fair value Accounting in the Agricultural Sector: Some implications for International Accounting Harmonization*, *European Accounting Review*, Vol 13 No 4, (2004), s. 632

¹³⁷ Elad Charles, *Fair value Accounting in the Agricultural Sector: Some implications for International Accounting Harmonization* *European Accounting Review*, Vol 13 No 4, (2004), s. 633

¹³⁸ Argilés J Slot,E, *New opportunities for farm accounting*, *European Accounting Review*, 10(2), (2001), s. 364

¹³⁹ Elad Charles, *Fair value Accounting in the Agricultural Sector: Some implications for International Accounting Harmonization*, *European Accounting Review*. Vol 13 No 4, (2004), s. 364

enhet där de två tillgångarna ingår i vid historisk värdering¹⁴⁰. Vid värdering till verkligt värde kan enhetens värde vara antingen större eller mindre än summan av de tillgångar som ingår i enheten. Anledningen till detta är att förväntade synergieffekter kan öka värdet och redovisas som goodwill eller att mängdrabatter kan minska värdet på enheten. Det är alltså inte säkert att marknaden är villig att betala enhetspriset för tillgångarna multiplicerat med antalet enheter. FASB har diskuterat hur man bör redovisa enheter av tillgångar värderade till verkligt värde och kommit fram till att uttalandet inte förändrar de gällande reglerna¹⁴¹.

3.14 Intäktsredovisning

IAS 41 för med sig ett helt nytt sätt att värdera biologiska tillgångar. Konsekvenserna av en värdering till verkligt värde är som framgått inte helt lätt att reda ut. Syftet med IAS 41 är att den värdet förändring som uppstår då den biologiska tillgången värderas till ett verkligt värde ska tas upp i den period då förändringen uppstår. Därmed kommer en orealiserad intäkt eller kostnad att redovisas i resultaträkningen.

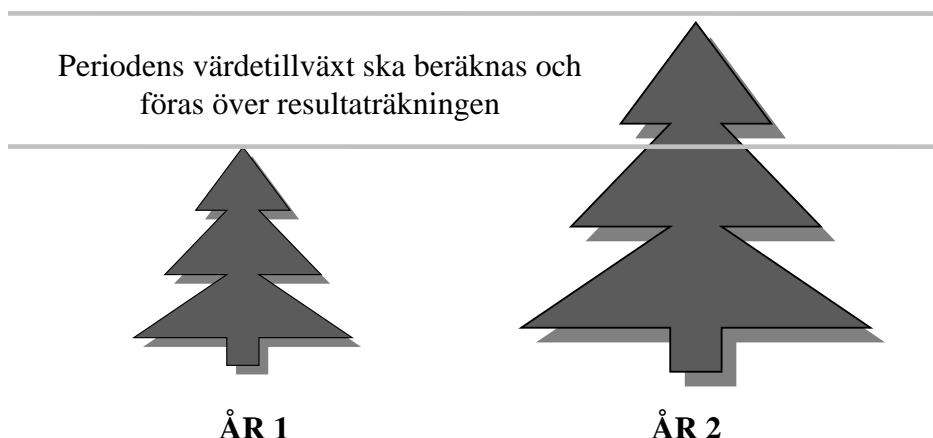

Bild 2: Värdeförändring

En redovisning av orealiserade intäkter och kostnader till följd av en sådan värdering är enligt IASB en mer relevant indikator på ett företags, inom agrikulturell verksamhet, prestationer. Att använda historiska värden resulterar i att ingen vinst kommer att redovisas förrän försäljning sker, vilket kan ta flera år.¹⁴²

¹⁴⁰ Ijiri Yuji, *Theory of Accounting Measurement* (1975), s. 92

¹⁴¹ FASB, *Exposure Draft No. 1201-100*, paragraph 6

¹⁴²

http://www.iasb.org/current/comment_letters_iasc.asp?showPageContent=no&xml=16_53_80_01012004.htm

Charles Elad anser att en redovisning av orealiserade intäkter och kostnader är kontroversiellt och radikalt¹⁴³. Josep Argilés har ett mer positivt förhållningssätt till IAS 41 och välkomnar IASBs intresse för redovisning inom agrikulturella verksamheter eftersom dessa tidigare inte har fått speciellt stor uppmärksamhet.¹⁴⁴

Den värdeförändring som uppstår ska alltså intäktsredovisas eller kostnadsredovisas beroende på om värdeförändringen för perioden är positiv eller negativ. En sådan redovisning är enligt nuvarande ÅRL 2:4§ (a)¹⁴⁵ inte tillåten och inte heller förenligt med det fjärde direktivet, artikel 31.1 (c)(aa) samt artikel 33¹⁴⁶. Det bör dock påpekas att det existerar en proposition om ändring i årsredovisningslagen¹⁴⁷. En eventuell ändring kommer att innebära att vissa tillgångar kommer få värderas till verkligt värde, där ibland biologiska tillgångar. Den korrigerings som i så fall kommer göras liknar den för värdering av finansiella instrument som gjordes under 2003, det vill säga som ett tillägg i ÅRL kapitel fyra. Förespråkaren för en sådan redovisning anser att intäkterna ska redovisas under produktionsprocessen och inte i slutet av produktionscykeln eller kontraktet. Som stöd mot en sådan redovisning låter Elad citera ett flertal uttalanden som gjorts om IASBs förslag till IAS 41, det så kallade exposure draft 65 (E65). Även om E65 har modifierats till IAS 41 finns det dock en del intressanta kommentarer vilka Elad flitigt använder. Bland annat citerar han Eastern Produce Kenya Ltd som menar att redovisning av orealiserade intäkter och förluster är oroväckande. Även the Group of 100 (G100) samt Institute of Chartered Accountants i England uttalande citeras.

“One is also concerned about the movement into the profit and loss account of unrealised gains and losses as proposed under the valuation methods suggested and the treatment of changes in value arising. This is not a good practice and seems to be at variance with generally accepted accounting principles.”¹⁴⁸

”...the recommendation that unrealised biological gains and losses be recognised in the profit and loss account is of particular concern. This concern is based on the fact that recognition of unrealised gains or losses, which may not be realised for many years, in profit or loss will create a presumption on the part of equity shareholders that they are available for the payment of dividends. We

¹⁴³ Elad Charles, *Fair value Accounting in the Agricultural Sector: Some implications for International Accounting Harmonization* (2004), *European Accounting Review*, vol.13, No.4, s 621-641

¹⁴⁴ Josep Maria Argilés, *New opportunities for farm accounting* (2001), *The European Accounting Review*, vol. 10, No. 2, s. 361-383

¹⁴⁵ FAR:s samlingsvolym (2004) del 1, *Årsredovisningslagen (1995:1633)*, s. 359

¹⁴⁶ http://www.forum.europa.eu.int/irc/dsis/bmethods/info/data/new/legislation/4th_directive.html

¹⁴⁷ Proposition 2004/05:24, *Förslag till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)*, s. 12 f

¹⁴⁸ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl57.pdf> (2004-11-22) s. 4

strongly believe that this may particularly provide misleading information to users of general purpose financial reports...¹⁴⁹

“Agriculture is not an appropriate type of business for introducing earlier recognition of profit, before it is realised through sale of the product, in place of the present, more prudent, historical cost approach.”¹⁵⁰

Argilés menar istället att då företag relaterar den biologiska tillgångens värdetilländring till den period som den uppstått i ökar den interna nyttan för den agrikulturella verksamheten¹⁵¹. Detta stöds av en undersökning som Argilés tillsammans med FADN (Farm Accounting Data Network) har genomfört. Nätverket kan ses som ett instrument för insamlande av redovisningsdata från agrikulturella verksamheter samt för att utvärdera effekterna av gemensamt antagna agrikulturella policys inom den Europeiska Unionen. Nätverket samlar varje år in data från ett roterande urval av 60 000 individuella jord- och skogsbruk över hela EU som är medlemmar i FADN¹⁵².

Syftet med undersökningen var att kontrollera om jord- och skogsägare upprättade finansiella rapporter för forms skull, det vill säga för FADN eller om de använde rapporterna för ett ytterligare syfte. Undersökningen byggde på ett antagande om att jord- och skogsägare använder finansiella rapporter av eget intresse om de också inser att rapporterna är till nytta för dem. Resultatet visade att mer än hälften av 173 tillfrågade jord- och skogsbruk använde redovisningsinformationen för ytterligare syften så som ekonomistyrningsbeslut och som hjälp vid inkomstdeklaration. Argilés menar, med stöd av undersökningen, att redovisningsinformation från agrikulturella verksamheter är till nytta för dem själva men också relevant för andra intressenter som till exempel aktieägare. Även via intervjuer genomförda med fem jordbruksverksamheter kunde Argilés ytterligare stödja sitt resonemang. En intressant aspekt som framkom var att det förekom stora skillnader i hur verksamheterna redovisade intäkter och kostnader samt hur de värderade anläggningstillgångar. Däremot använde samtliga ett verkligt värde då de värderade sina biologiska tillgångar. Motiveringen till en sådan värdering var enkelhet och att historiska värden var svåra och problematiska att beräkna¹⁵³. Det bör understrykas att Elad anser att värderare kan

¹⁴⁹ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl61.pdf> (2004-11-22) s. 2

¹⁵⁰ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl35.pdf> (2004-11-22) s. 13

¹⁵¹ Josep Maria Argilés, *New opportunities for farm accounting* (2001), *The European Accounting Review*, vol. 10, No. 2, s. 373

¹⁵² http://europa.eu.int/comm/agriculture/rica/index_en.cfm (2004-11-28)

¹⁵³ Josep Maria Argilés, *New opportunities for farm accounting* (2001), *The European Accounting Review*, vol. 10, No. 2, s. 368 ff

få svårare att förstå och uppskatta rationaliteten bakom marknadsvärdering jämfört med den mer pragmatiska anskaffningsvärdemetoden¹⁵⁴.

Det kan också nämnas att IAS 18, som behandlar intäkter, under speciella förhållanden säger att intäkterna ska relateras till produktionen. Sådana speciella situationer är bland annat då försäljning är garanterad av staten eller genom ett långsiktigt kontrakt, eller då en homogen marknad existerar vilket gör att marknadsrisken är försumbar.

Ernst & Young International anser i sina kommentarer till E65 att det är bättre att löpande redovisa förändringarna i balansräkningens eget kapital. Först då den biologiska tillgången säljs eller konsumeras bör man flytta värdeförändringen till resultaträkningen. Uppfattningen delas av bland annat G100¹⁵⁵. Det bör betonas att generellt anser Ernst & Young att redovisning av realiserade vinster och förluster kan missuppfattas av användare av finansiella rapporter. Dessutom anser de att det är motsägelsefullt att ett agrikulturellt företag i princip inte behöver sälja någonting för att rapportera intäkter. Det skrivs också explicit i deras kommentarer att de hellre ser en modifiering av värderingsmetoden och att det är bättre om man istället använder lägsta värdets princip¹⁵⁶.

3.15 Vinstbegrepp

Ett flertal kända forskare har valt att på olika sätt definiera vinstbegreppet. Irving Fischer sa att en intäkt/vinst är definitivt realiserad först då den tagits ut ur företaget och konsumerats. John R Hicks ansåg istället att det var det belopp som företaget kunde konsumera under en viss period och ändå vara lika förmöget vid slutet av perioden som vid dess början. En ytterligare definition som fått en allt större betydelse bygger på att alla värdeökningar ska redovisas oavsett om de har realiserats eller inte¹⁵⁷.

Realisationsprincipen som omnämns i ÅRL 2kap 4§:3 uttrycker explicit att endast de intäkter som är konstaterade under räkenskapsåret får tas med i resultaträkningen. Vidare kan principen betraktas utifrån ett formsynsätt eller ett substanssynsätt. Det förstnämnda innebär att man har en legal syn på när en intäkt ska få redovisas i resultaträkningen vilket betyder att en transaktion ska ha ägt rum där företaget representerar den ena parten. Substanssynsättet innebär att det

¹⁵⁴ Elad Charles, *Fair value Accounting in the Agricultural Sector: Some implications for International Accounting Harmonization* (2004), European Accounting Review, vol.13, No.4, s. 633

¹⁵⁵ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl61.pdf> (2004-11-22) s 3

¹⁵⁶ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl63.pdf> (2004-11-23) s 4 ff

¹⁵⁷ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och praxis* (2003), s 327 f

räcker med en generell marknadsförändring för att en intäkt ska få redovisas. Detta senare synsätt har diskuterats av både praktiker och teoretiker men det kan nämnas att traditionellt har formsynsättet varit dominerande. Utvecklingen har dock rört sig mot substanssynsättet för ett flertal intäktsposter¹⁵⁸. Detta ges också uttryck för i det omfattande harmoniseringsarbetet som sker inom redovisningen och inte minst i de standarder som IASB publicerar, där ibland IAS 41. Utöver dessa definitioner har mer än 50 uttalanden från FASB, SEC, AICPA och IASB gjorts angående olika aspekter kring intäktsrealisation¹⁵⁹.

Enligt FASBs ramverk, SFAC nr 5 måste två kriterier uppfyllas för att en intäkt ska få redovisas. För det första måste intäkten ha intjänats. Detta innebär att bevisning ska läggas fram för att större delen av transaktionen har fullgjorts. Ett andra kriterium som också måste vara uppfyllt betonar vikten av att beloppet ska kunna erhållas. Kan man inte med rimlig säkerhet bevisa detta får en intäkt inte redovisas. I SFAC nr 6 har man ett annat perspektiv på intäktsrealisation. Här menar man att en intäkt bestäms utifrån tillgångs- och skulddefinition. I de fall då en tillgång har ökat eller en skuld har reducerats har också en intäkt realiserats vilken får redovisas. SEC har också beblandat sig i diskussionen genom att ge ut SAB 101 som bygger på FASBs ramverk. Enligt SEC är en intäkt realiserad eller realiserbar när det finns:¹⁶⁰

- Överhängande bevis för att ett affärsförhållande existerar.
- Leverans har inträffat eller då service har genomförts.
- Säljarens pris till köparen är fastställt eller kan fastställas.
- Möjlighet att erhålla beloppet kan garanteras till rimlig säkerhet.

Samtliga kriterier ska vara uppfyllda för att intäkten ska få redovisas. Dessa kriterier är generella till den grad att det finns andra mer specifika och situationsanpassade regler¹⁶¹.

IASB har genom IAS 18 deklarerat sin syn på hur intäkter ska betraktas. Kriterierna är återgivna i RR 11 p 14 och 20 eftersom Redovisningsrådet idag är mer ut av en översättare av IASBs normgivning än en egen normgivare. För varuförsäljning gäller följande¹⁶².

¹⁵⁸ Artsberg Kristina, *Redovisningsteori – policy och –praxis* (2003), s. 162 f

¹⁵⁹ Bukies L RoseMarie, *Revenue recognition: It doesn't really concern you, or does it?*, AFP Exchange (2002), s. 4

¹⁶⁰ Bukies L RoseMarie, *Revenue recognition: It doesn't really concern you, or does it?*, AFP Exchange (2002), s. 4

¹⁶¹ Bukies L RoseMarie, *Revenue recognition: It doesn't really concern you, or does it?*, AFP Exchange (2002), s. 4

¹⁶² FAR (2004), s. 796 ff

- Företaget har till köparen överfört de väsentliga risker och förmåner som är förknippade med varornas ägande.
- Företaget behåller inte något sådant engagemang i den löpande förvaltningen som vanligtvis förknippas med ägande och utövar inte heller någon reell kontroll över de varor som sålts.
- Inkomsten kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.
- Det är sannolikt att de ekonomiska fördelar som för säljaren är förknippade med transaktionen kommer att tillfalla denne.
- De utgifter som uppkommit eller som förväntas uppkomma till följd av transaktionen kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.

Eftersom det finns flera sätt att betrakta uppkomsten av en intäkt anser SEC att intäktsrealisation är ett riskområde där företag måste ta ett stort ansvar då de skapar sina finansiella rapporter. Intäktsrealisation har länge varit föremål för olaglig manipulation vilket stöds av en undersökning gjord av COSO 1999. De företag som undersöktes var alla publika amerikanska bolag. Det visade sig att ungefär hälften av dessa hade mellan 1987-1997 sysslat med någon form av olämplig eller olaglig manipulation av intäkter¹⁶³. Ytterligare en undersökning som senare genomfördes av the Public Oversight Board indikerade att problemen var överhängande. Över 70 procent av de fall som SEC utredde involverade någon form av intäktsproblem. Flertalet av dessa handlade om fiktiva intäkter eller i förväg redovisade intäkter¹⁶⁴.

3.16 Motiv bakom intäktsmanipulation

Problemen är många och både FASB och IASB försöker gemensamt stävja manipulativa tekniker som ger en missvisande bild av företagets resultat. Det finns flera anledningar till varför företag manipulerar intäkterna, trycket att nå uppsatta vinstmål är i regel den främsta orsaken. Att redovisa orealiserade intäkter är ett exempel på ett sådant förfarande. Det finns också andra anledningar till varför olämplig och olaglig intäktsrealisering förekommer, bland annat personlig belöning. En manager på ett företag kan, beroende på hur incitamentsprogrammen utformats, genom att manipulera med intäktsrealisering nå uppsatta mål. Också aspekter som exempelvis höga förväntningar från allmänheten och reducerad belöning, kan påverka managern att redovisa på ett olämpligt sätt. Sett ur ett organisatoriskt perspektiv kan ej uppnådda vinstmål och marknadsförväntningar påverka företagets kapitalanskaffningsförmåga. Då företag planerar stora lån eller

¹⁶³ Stallworth H Lynn, Digregorio Dean, *Improper revenue recognition*, The Internal Auditor (2004), s. 1

¹⁶⁴ Bukies L RoseMarie, *Revenue recognition: It doesn't really concern you, or does it?*, AFP Exchange (2002), s. 2

nyemittering av aktier är det viktigt att visa styrka. Att i förväg redovisa intäkter är ett sätt att förfina resultaträkningen¹⁶⁵.

¹⁶⁵ Stallworth H Lynn, Digregorio Dean, *Improper revenue recognition*, The Internal Auditor (2004), s. 1

3.17 Sammanfattning

”Den nya redovisningen” är här vare sig vi vill eller ej. Relevansen i redovisningshandlingarna ska höjas och därmed utvecklar normsättarna allt fler standarder som förespråkar en värdering till verkliga värden. IAS-förordningen är ett regelpaket som i Sverige kommer likställas med lag och som i stora delar förespråkar en utökad möjlighet för bolag att frångå traditionell värdering till fördel för en värdering till verkliga värden¹⁶⁶.

Debatten om vilken typ av redovisning som bör gälla är inte ny men den har aktualiserats till följd av företagsskandaler som Skandia, JM och Enron. Argument baserade på de informationskvalitativa egenskaperna jämförbarhet, tillförlitlighet och relevans används av både förespråkare och motståndare till den nya redovisningen och båda sidorna anser att den rättvisande bilden påverkas negativt med motståndarens redovisningssätt.

Normsättarna utgår från tre stycken situationer vid värdering till verkliga värden. Beroende på mängden tillgänglig information ska olika beräkningsmetoder användas. Den bästa approximationen av det verkliga värdet nås då en aktiv marknad för tillgången i fråga existerar. Återfinnes inte en marknad för en identisk tillgång ska, om möjlighet finns, en marknad för likartade/jämförbara tillgångar användas som referens. Detta under förutsättningen att värderaren på ett objektivt sätt kan identifiera prisskillnaden mellan tillgången och substitutet. Om det senare inte kan uppnås eller om en referensmarknad för identiska eller likartade tillgångar inte existerar måste bolagen gå över till den lägsta värderingsnivån, nuvärdesberäkning av framtida förväntade inbetalningsöverskott.

Vi har valt att inte göra en fördelning av de argument som gäller för respektive värderingsmetod (anskaffningsvärdet och verkligt värde) eftersom någon klar rangordning av de informationskvalitativa egenskaperna inte existerar. Relevans och tillförlitlighet prioriteras högt och trots att de ofta motsätter sig varandra så går det att argumentera för bådas dominans över den andre. Inte heller redovisningens grundläggande principer om försiktighet, jämförbarhet och intäktsrealisation kan fullt ut användas som argument för den ene eller den andre redovisningsmetoden. Där anskaffningsvärdemetoden brister, lyser dess konkurrent med sin excellence och där värdering till verkliga värden visar sig ohållbar uppvisar anskaffningsvärdemetoden professionalism.

¹⁶⁶ Veckans Affärer (www.affarsdata.se – sökning gjord på ”IAS 41”, 04-11-24 16:05), *Redovisningsrevolutionen* (2003-05-19)

4 Fakta ur ett antropologiskt perspektiv

4.1 Inledning

Antropologi är läran om människans natur som art eller gruppvarelse¹⁶⁷. Empiriskt material kan vara missvisande till följd av att respondenterna varit påverkade av tidigare uttalanden. I detta kapitel avser vi lägga grunden för en kritisk granskning av det empiriska resultatet.

4.2 Hur fakta konstrueras

I boken *Laboratory Life – the construction of scientific facts* redogör Bruno Latour och Steve Woolgar för sina upptäckter kring hur ”vetenskaplig fakta” uppstår.

Latour har valt att bli del av ett forskningslaboratorium i syfte att studera det dagliga vetenskapliga arbetet. Latour analyserar forskarnas yrkesmässiga diskussioner, uttalanden och artiklar. Han besinnar deras sätt att ställa frågor till varandra, hur de refererar till tidigare forskningsresultat och hur de svarar på varandras frågor. Studiens resultat kan sammanfattas med att vetenskaplig fakta inte upptäcks, den konstrueras. Forskarna på anläggningen liknas vid en stam. En stam som inte dyrkar någon gud eller intresserar sig för mytologier. De säger sig endast tro på och arbeta med ”the hard facts”. Latour tycker sig finna att vetenskapsmännen har utvecklat en förmåga att övertala andra. Denna förmåga är så välutvecklad att de kan intala andra människor att de inte är övertalade utan istället följer en jämn linje av tolkningar av tillgängliga bevis¹⁶⁸.

För att ge ytterligare grund för sina påståenden om hur fakta konstrueras undersöker Latour uppbyggnaden av vetenskapsmännens uttalanden. Han studerar flertalet av den stora mängd dokument som produceras i laboratoriet och som av forskarna anses utgöra medel för att kommunicera fakta. Latour anser att läsaren av en text eller ett uttalande kan uppfatta det som att dokumentet innehåller fakta eller är fakta då denne är fullt övertygad om att innehållet är obestridbart.

¹⁶⁷ http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_sect_id=O105851&i_history=1, 05-01-02 11:45

¹⁶⁸ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 69 f

”the production of a paper depends critically on various processes of writing and reading which can be summarised as literary inscription. The function of literary inscription is the successful persuasion of readers, but the readers are only fully convinced when all sources of persuasion seem to have disappeared.”¹⁶⁹

“Conversely one way of undercutting the “facticity” of a statement is by drawing attention to the “mere” processes of literary inscription which make the fact possible.”¹⁷⁰

Med den litterära inskriptionen formas olika uttalanden som bygger upp dokumenten. Beroende på hur uttalandet är konstruerat får det en hög eller låg faktanivå. Latour och Woolgar redogör för fem olika nivåer av uttalanden. Från den mest faktaliknande till något som påminner om rena spekulationer¹⁷¹.

¹⁶⁹ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 76

¹⁷⁰ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 76

¹⁷¹ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 76 ff

Nivå	Kännetecken	Beskrivning
5	Uttalad kunskap	Det finns tillfällen då läsaren är så övertygad om existensen av ett visst faktum att denne inte gör någon uttrycklig referens till den. En viss kunskap tas för givet och används i argumentationer vars syfte är att åskådliggöra andra fakta. Latour finner denna typ av uttalanden sällsynta i diskussioner mellan forskare. Om något uppfattas som självklart ter det sig underligt att påpeka det. Denna nivå av uttalande smyger in i det dolda och blir tyst kunskap, det vill säga uttalad kunskap - fakta.
4	Påståenden	Skillnaden mellan nivå fem och fyra är att i nivå fyra uttalanden så uttrycks "fakta" rättfram och klart. Nivå fyra uttalanden är alltså påståenden. Dessa uttalanden återfinns främst i läroböcker och liknande material.
3	Uttalande om annan utsaga	Här görs ett uttalande om ett tidigare uttalande (modality). Genom att eliminera modalities nås nivå fyra. Dessa uttalanden ses främst i recensioner och textböcker.
2	Uttalande om annan utsaga	Kan sägas utgöra nivå tre uttalanden vars "modalities" understryker bevisens obestämthet eller bristen på bevis. Uttalandets karaktär förklaras enklast med följande citat: <i>"there is a large body of evidence to support the concept of a control of the pituitary by the brain."</i> ¹⁷²
1	Spekulationer	Den mest spekulativa nivån av uttalande. Nivå ett uttalanden omfattar gissningar om eller spekulationer i exempelvis två ämnesrelationer. Latour säger sig finna denna typ av uttalande främst under privata diskussioner forskarna emellan.

Tabell 2: Latour och Woolgars fem nivåer

Tabellen beskriver hur ett uttalandes form kan avgöra hur innehållet tolkas. Ju högre nivå desto mer likt ren fakta blir innehållet i uttalandet.

¹⁷² Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 77

4.3 Sammanfattning

“Our argument is not just that facts are socially constructed. We also wish to show that the process of construction involves the use of certain devices whereby all traces of production are made extremely difficult to detect.”¹⁷³

Vad Latour och Woolgar vill understryka är att ett uttalandes faktanivå kan påverkas. De har konstruerat ett spektrum som löper från det mest spekulativa till rena påståenden och outtalade antaganden. Beroende på hur andra forskare väljer att citera uttalandet i sina dokument ökar eller minskar det ursprungliga uttalandets faktastatus. Uttalandet kan av andra antingen ignoreras, tillbakavisas, eller styrkas genom att det används som stöd för ett annat uttalande. Det kan också prisas genom att forskaren antar att det är ett obestridbart påstående eller ges karaktären av ett nivå fem uttalande då forskaren som skriver sin rapport tar det ursprungliga uttalandet för givet¹⁷⁴.

Vår slutsats av Latour och Woolgars studie är att uttalanden som upprepas gång på gång i vetenskapliga artiklar, avhandlingar och annan litteratur i det dolda modifieras varpå deras innehåll kan ges formen av fakta. Fakta konstrueras över tiden och upptäcks sällan.

¹⁷³ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 176

¹⁷⁴ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory Life – the construction of scientific facts* (1979), s. 86f

5 Empiri

5.1 Inledning

I detta kapitel kommer den empiri som insamlats med hjälp av öppna individuella intervjuer, telefonintervjuer samt e-post att beskrivas. Först presenteras en kort redogörelse för ursprunget till det verkliga värdet. Även om presentationen är kort ser vi den som en intressant del i diskussionen då det råder åsiktsskillnader om på vems initiativ som marknadsvärderingen har blivit så angelägen. Därefter följer en redogörelse för vad respondenterna anser om redovisning till verkliga värden, de subjektiva inslagen i värderingen samt intäktsredovisning. Även respondenternas åsikter kring hur marknadsvärdering påverkar företags rättvisande bild och hur värderingen generellt genomförs beskrivs i kapitlets senare del. Under intervjuerna har det också framkommit andra intressanta aspekter vilka vi redogör för under en egen rubrik. Den dokumentundersökning som baserats på uttalanden om E65 återfinns som en del av den empiriska diskussionen.

Syftet med kapitlet är att komplettera litteratordiskussionen så att ett helhetsintryck av IAS 41 och biologiska tillgångar kan skapas. IAS 41 är ett aktuellt ämne vilket bäst kan belysas av dem som jobbar med standarden.

5.2 Ursprunget till värdering till verkligt värde

Respondenter från näringslivet och normsättare menar att det är kapitalmarknaden som är den största pådrivaren för en ökad användning av verkliga värden i redovisningen. Kapitalmarknaden har ett intresse av att intäkten från biologiska tillgångar avräknas successivt i takt med att tillgången ökar i värde. De menar att jämförbarheten blir bättre för aktieägarna samt att kreditgivare har ett intresse av att se det verkliga värdet. Nuvarande och potentiella aktieägare är intresserade av att studera förändringar av det verkliga värdet. Motsatta åsikter fanns då en respondent från näringslivet menade att det troligtvis är på normgivarnas initiativ¹⁷⁵.

”Det har funnits en vilja från kapitalmarknaden världen över att harmonisera regelverken för att åstadkomma bättre jämförbarhet och transparens.”¹⁷⁶

¹⁷⁵ Karlsson 2004-12-06; Nilsson 2004-11-18; Fritz 2004-12-15; Axelman 2004-12-02; Olhans, 2004-12-20

¹⁷⁶ Fritz 2004-12-15

5.3 Redovisning till verkliga värden

Flertalet av respondenterna ser positivt på IASBs nya normer och anser att redovisningen blir mer relevant genom införandet av IAS 41 och redovisning till verkligt värde för biologiska tillgångar¹⁷⁷. Särskiljande åsikter kunde dock urskiljas.

Representanter från näringslivet, normgivande organ samt från revisionsföretagen menar att värdering till verkligt värde i realiteten är en ofullständig värdering. Detta då det i många fall inte finns tillräckligt med underlag för att göra sådana värderingar. Marknadsvärdering uppvisar brister i objektivitet men enligt respondenterna uppvägs detta av att det verkliga värdet på ett bra sätt kan fånga in företagens övervärden respektive undervärden. Dessutom minskar informationsgapet mellan yttre investerare och intressenter i företagets omedelbara närhet då värdering till verkligt värde görs. Att hålla fast vid en redovisning som baseras på anskaffningsvärden innebär att det blir svårt för de yttre intressenterna att fastställa tillgångarnas övervärden. Dessutom påpekar respondenterna att värderingarna blir mer enhetliga då verkliga värden används. En av representanterna från näringslivet påpekar att problematiken med de kraftiga undervärden som återfinns i äldre skogstillgångar, värderade till historiska värden, kommer att försvinna vilket resulterar i att en mer rättvisande bild av företagets tillgångar uppnås¹⁷⁸.

Vidare anser en av representanterna för revisionsföretagen att med den nya redovisningen, värdering till verkligt värde, kommer balansräkning återfå den viktiga roll som den en gång haft. I dagsläget finns det så mycket dolda reserver och andra subtiliteter gömda i balansräkningarna att företaget inte speglas på ett bra sätt. Med verkligt värde skulle sådana metoder synliggöras och underlätta för redovisningsanvändarna att skaffa sig en rättvis bild av företagets tillgångar och skulder¹⁷⁹. En av normgivarna har dock ett mycket intressant inlägg i denna diskussion.

*”Som min gamla mentor på PwC sa - ingen vet vad som är den rättvisande bilden! Det finns heller ingen definition av vad rättvisande bild är.”*¹⁸⁰

¹⁷⁷ Wallen 2004-11-29; Pärnhem 2004-11-17; Iredahl 2004-11-16; Burén 2004-12-08; Fritz 2004-12-15; Nilsson 2004-11-18

¹⁷⁸ Nilsson 2004-11-18

¹⁷⁹ Wallen 2004-11-29

¹⁸⁰ Fritz 2004-12-15

5.3.1 Subjektivitet

Det finns dock risker med värdering till verkligt värde. Flertalet av respondenterna anser att subjektiviteten ökar. Företagen får nu större möjlighet att själva göra bedömningar av vilket värde som skall tas upp i resultaträkningen¹⁸¹.

Enligt flera av respondenterna från näringslivet samt justitiedepartementet kommer subjektiva bedömningar att uppstå då det inte existerar en aktiv marknad som företagen kan hämta priser från. IAS 41 anger nuvärdesberäkning av framtida kassaflöden som ett sätt att bedöma det verkliga värdet då det saknas en aktiv marknad eller jämförbara produkter och marknader att hämta information om priset ifrån. Problemet är att det idag kanske inte finns uppgifter om framtida marknadspriser vilket gör att det kan vara svårt att göra tillförlitliga nuvärdesberäkningar. Ändå är respondenterna positivt inställda till nuvärdesberäkning, vid avsaknad av en aktiv marknad. En nuvärdesberäkning är, enligt respondenterna, en bättre approximation av det verkliga värdet än det historiska värdet och ökar jämförbarheten. Trots den positiva inställningen understryker de också att riskerna inte är obetydliga. En hög grad av aktiv marknad torde ge en garanti för en tillförlitlig värdering och därmed bör det omvända innebära en sämre tillförlitlighet. Så som IAS 41 är utformat ter det sig som om tillförlitligheten har ett väldigt stort spann då alltifrån säkra uppskattningar till sådana som kan framstå som tämligen osäkra accepteras. Det bör understrykas att en biologisk tillgång endast innehas för att säljas vidare. Därmed antas att en aktiv marknad existerar eller kommer att existera. Några problem med värderingen borde därför inte uppstå. Problemen uppstår endast i undantagsfall då tillförlitliga marknadsvärden saknas¹⁸².

Vidare menar ett par respondenter från näringslivet att en värdering till verkliga värden, trots avsaknad av aktiva marknader är ett lämpligt sätt att värdera de biologiska tillgångarna. En fördel med en sådan värdering, enligt respondenterna, är att den stimulerar till aktiv skötsel av skogsinnehaven. Det bör nämnas att avsaknad av aktiv marknad inte behöver klassificeras som en ytterlighet. Man kan på grund av att det börjar göras en del affärer skönja vissa nivåer av aktiva marknader. I och med den långa tiden från plantering till skörd sätts nuvärdesberäkningens trovärdighet på spel. En av representanterna från näringslivet är dock övertygad om att skogsbruket enbart har att vinna på att nya modeller tas fram som ger företagen möjligheter att synliggöra framtida produktionshöjningar. Detta förutsätter att hela samhället och framför allt forskarvärlden via Heureka-projektet arbetar fram tillförlitliga modeller. Det system som används idag, det så kallade Hugin-systemet, prognostiserar

¹⁸¹ Iredahl 2004-11-16, Wallen 2004-11-29, Nilsson 2004-11-18

¹⁸² Pärnhem 2004-11-17; Wallen 2004-11-29

visserligen men enbart utifrån historiska data. Tillförlitligheten är egentligen det minsta problemet enligt näringslivet som menar att de kan förutsäga sortiment, volymer och skogstillväxt. Detta görs genom omfattande statistik och schablonmodeller. De naturliga riskerna går att beräkna med historisk data¹⁸³.

Representanter från både normgivande organ och näringslivet anser att ju vagare bestämningssättet för det verkliga värdet är desto osäkrare blir jämförbarheten mellan företag. Med vagare bestämningssätt menas de fall då det inte finns en aktiv marknad och företagen tvingas göra subjektiva antaganden. Den ideala marknaden består av det noterade värdepappret med stor daglig omsättning. Beroende på hur marknaden för den specifika tillgången ser ut kan marknadsvärdet behöva beräknas fram på indirekt väg. Detta innebär att ju längre ifrån idealet desto vagare blir bestämningssättet. Det är heller inte säkert eller troligt att olika företag använder samma kriterier när de räknar fram nuvärdet som uppskattning på det verkliga värdet. Detta innebär att två jämförbara företag kan uppvisa olika resultat. Dessutom påpekar respondenterna också att kravet på konsekvens och kontinuitet i tillvägagångssättet får stor betydelse för det enskilda företaget. Värderingarna kommer också att ställa högre krav på utökad information från företagen. Att revisorns roll och dess utgångspunkter för granskning får större betydelse nu när resultaträkningen får en mer förmögenhetsorienterad karaktär poängterades också. Huruvida företagen är konsekventa i sina bedömningar kommer att påverka vilket värde som redovisas. Begreppen tillförlitlighet och subjektivitet behöver inte vara ömsesidigt uteslutande. Frågan är om mätmetoden oavsiktligt ger signifikativa avvikelser från ett verkligt marknadsvärde eller om metoden kan användas för att avsiktligt tillskapa värden som inte finns¹⁸⁴.

För att värderingen ska anses som objektiv och legitim på marknaden köper alltid Stora Enso värderingstjänster utifrån. Företaget anser att egenhändigt utförda värderingar ger upphov till misstankar om subjektiva antaganden. Andra representanter inom näringslivet har valt att diskutera värderingsproblematiken inom branschen för att skapa en enhetlig värderingsgrund. På så sätt skapas också en större tilltro till värderingen. Generellt menar respondenterna från näringslivet att det är ofrånkomligt att IAS 41 medför stora konsekvenser för redovisningen. Därmed är det av avgörande betydelse att en tillämpning som inte lätteligen kan missbrukas införs. Detta lägger stort ansvar på aktörerna inom branschen att ta fram en sådan tillämpning¹⁸⁵.

¹⁸³ Brinnen 2004-12-14; Olhans 2004-12-20

¹⁸⁴ Burén 2004-12-08; Iredahl 2004-11-16

¹⁸⁵ Eriksson 2004-12-08; Olhans 2004-12-20; Brinnen 2004-12-14

Representanterna för revisionsföretagen uttrycker sin åsikt om värderingars tillförlitlighet med att påpeka att ju fler antaganden som måste göras, desto osäkrare blir värderingen. De menar att IAS 41 ställer höga krav på att verkligt värde skall redovisas även om punkt 30 i undantagsfall möjliggör en värdering till anskaffningsvärden. De höga kraven leder till att det nästan alltid går att räkna fram ett verkligt värde även om tillförlitligheten minskar¹⁸⁶.

Trots detta verkar representanter från näringsliv och normsättare positivt inställda till det verkliga värdet vilket illustreras med följande kommentarer: ”Det är klart att det finns risker med allt”¹⁸⁷ och ”subjektiviteten är en ofrånkomlig nödvändighet”¹⁸⁸. Normgivarna menar att subjektiva bedömningar alltid kommer att finnas då värderingar görs. Sådana värderingar förekommer redan då till exempel avsättningar grundar sig på bedömningar. Vidare menar de att marknadsvärdet alltid är den bästa uppskattningen på det verkliga värdet. Eftersom det inte finnas en aktiv marknad för alla biologiska tillgångar i alla dess utvecklingskedan är det bra att nuvärdesmetoden finns. Beträffande de antaganden om framtiden som måste göras anser de att sådana antaganden inte i normalfallet kommer att hämma skogsföretag att beräkna det verkliga värdet med hjälp av nuvärdesberäkning. De föreställer sig att skogsföretagen med hjälp av historiska data har en välgrundad uppfattning om alla osäkerheter förknippade med tillgången. Osäkerheter som beror på faktorer som sol- vind- och vattenförhållanden vilka alla påverkar skogens kvalitet och därmed framtida priser. Till den diskonteringsfaktor som företagen beräknar med hjälp av historisk kunskap adderas en riskfaktor för att framtiden inte blir som förväntat¹⁸⁹.

I de fall en aktiv marknad existerar anser respondenterna från revisionsföretagen att objektiva värden kommer att redovisas i resultaträkningen. Företagen kommer enbart att kunna manipulera resultaträkningen då det saknas en aktiv marknad för den biologiska tillgången i fråga¹⁹⁰. Respondenten från justitiedepartementet menar att förekomsten av en aktiv marknad med hög omsättning garanterar tillförlitligheten i värderingen. Lägre omsättning på den aktiva marknaden leder till lägre tillförlitlighet i värderingen¹⁹¹.

5.3.2 Intäktsredovisning

Den värdeförändring som uppstår, ska som tidigare nämnts, redovisas i resultaträkningen som en intäkt. Flera representanter från näringslivet, normgivande organ samt revisionsföretag anser att resultaträkningen måste

¹⁸⁶ Axelman 2004-12-02

¹⁸⁷ Wallen 2004-11-29

¹⁸⁸ Iredahl 2004-11-16

¹⁸⁹ Iredahl 2004-11-16; Fritz 2004-12-15;

¹⁹⁰ Wallen 2004-11-29

¹⁹¹ Pärnhem 2004-12-07

genomgå en förändring för att tydligt synliggöra och skilja realiserade värden från orealiserade. Att dela upp resultaträkningen i fler delar som skiljer på värdeförändringar och intäkter är ett exempel för att undvika oriktig och förvillande information i redovisningen. Dessutom påpekar respondenterna från revisionsföretagen att resultaträkningen, i och med redovisning till verkliga värden, kommer att bli mindre viktig än tidigare och att kassaflödena kommer att hamna fokus. Detta beror på att redovisningen i, och med införandet av de nya reglerna, kommer att ta än mer avsteg från den transaktionsinriktade redovisningen¹⁹².

Enligt en av representanterna från näringslivet kommer den traditionella transaktionsbaserade resultaträkningen att bli än mer otillräcklig i och med redovisning av orealiserade poster. Detta är dock inte ett problem då resultaträkningen kommer att omformas, IASB arbetar för närvarande med ett så kallat "Performance Reporting-Projekt" vars syfte är att förändra resultaträkningen. Respondenten belyste också att IASB anklagas för att frånga det nuvarande ramverket då de inför redovisning till verkliga värden. Vederbörande påpekar att det först behövs en omarbetning av rådande ramverk innan marknadsvärdering tillåts få genomslag i enskilda standarder¹⁹³. Revisionsföretagen ser inte några problem med en sådan redovisning och menar att det hade fungerat lika bra att redovisa de orealiserade intäkterna och kostnaderna över balansräkningen¹⁹⁴.

Respondenterna från näringslivet menar vidare att genom en redovisning av orealiserade intäkter och kostnader kommer en mer rättvisande bild av företagets verksamheter att skapas. Enligt det tidigare tillvägagångssättet redovisade inte skogsföretagen intäkter under tillväxtperioden utan endast de kostnader som förvaltningen av skogen ger upphov till. Sedan redovisar de en onormalt stor intäkt då den biologiska tillgången skördas. Företagets löpande verksamhet blir tydligare i och med redovisning till verkligt värde¹⁹⁵. Representanterna från näringslivet är dock inte överens i alla frågor. Respondenten från Svea Skog AB menar att de orealiserade beloppen kan komma att ändra fokus från de realiserade och därmed från den löpande verksamheten. Han är negativ till att redovisa värdeförändringarna över resultaträkningen och menar att stora resultatförändringar kommer att uppstå. GAAP stödjer marknadsvärdering men inte redovisning över resultaträkningen. Frågan är var värdeförändringar skall redovisas? Ett alternativ är att justera det egna kapitalet med värdeförändringen och att använda noter för att upplysa om förändringen¹⁹⁶.

¹⁹² Burén 2004-12-08; Wallen 2004-11-29; Eriksson 2004-12-08

¹⁹³ Burén 2004-12-08

¹⁹⁴ Axelman 2004-12-02

¹⁹⁵ Eriksson 2004-12-08

¹⁹⁶ Eriksson 2004-12-08; Olhans 2004-12-30

Respondenten från justitiedepartementet menar istället att det inte spelar någon roll för företaget huruvida intäkter är realiserade eller inte. Företaget kan antas vara fortlevande och därför spelar det inte någon roll, teoretiskt sätt, om företaget redovisar intäkterna över ett antal år eller vid ett tillfälle. Däremot kan begripligheten i redovisningen komma att påverkas eftersom formsynsättet på realisationsprincipen frångås. Kan gemene man särskilja en realiserad intäkt från en orealiserad¹⁹⁷? En av respondenterna från de normgivande organen menar att redovisningen av orealiserade intäkter och förluster ger upphov till stora fluktuationer i resultaträkningen och att begripligheten kan påverkas. Detta kommer att ge upphov till mer utförliga förklaringar från företagsledningarna om varför resultatet blir som det blir¹⁹⁸.

5.3.3 Värdering av det verkliga värdet

Respondenterna från näringslivet hävdar att tillförlitligheten är hög vid värdering av skog. Virkesförråd, ålder och tillväxt är relativt enkelt att uppskatta. Problemet ligger i att bedöma framtida faktorer som räntor och prisutveckling på intäkter och kostnader. Risker med värdering av skog är stormar, snöoväder, insektsangrepp, andra skadekällor samt eventuella framtida substitut till trä. Ett annat problem med införandet av IAS 41 är det kunskapsgap som kan komma att uppstå mellan företagen och revisorerna. Skälet är att revisorerna själva antagligen inte besitter de kunskaper som krävs för att värdera biologiska tillgångar under tillväxt. Då revisorerna ofta har en fast taxa kommer de kanske inte att vara benägna att köpa in värdering av biologiska tillgångar. För företagen leder värdering till verkligt värde till ytterligare arbete, högre kostnader samt ökad osäkerhet då de inte vet hur de skall implementera standarden¹⁹⁹.

Respondenten belyste också problemet med att bestämma förutsättningarna för värderingen. Värderaren skall bedöma vad säljaren skulle ha erhållit om samtliga skogstillgångar hade sålts idag. En viktig fråga är om man vid beräkningen av det verkliga värdet bedömer att den biologiska tillgången säljs som en helhet eller i delar. Detta skulle kunna få stor betydelse för priset, som ofta blir högre om man styckar upp marken och säljer den än om man skulle ha sålt allt till en och samma köpare. Det finns också en fara i att kvantifiera all skog i kubikmeter. De allra minsta och nyaste träden som inräknas är egentligen för små för att betinga något pris. Detta skulle kunna leda till att det verkliga värdet blir missvisande²⁰⁰.

¹⁹⁷ Pärnhem 2004-12-07

¹⁹⁸ Fritz 2004-12-15

¹⁹⁹ Karlsson 2004-12-06; Burén 2004-12-08; Nilsson 2004-11-18

²⁰⁰ Wallen 2004-11-29; Nilsson 2004-11-18

5.3.4 God redovisningssed och rättvisande bild

Respondenten från justitiedepartementet anser att redovisning till verkliga värden ger en mer rättvisande bild av ett företags verksamhet än redovisning till historiska värden. Per definition är det god redovisningssed att följa lagen. Respondenten menar trots detta att konsekvenser kommer att uppstå då orealiserade intäkter och kostnader förs över resultaträkningen. Att följa IAS 41, punkt 26 om redovisning av vinster och förluster som uppkommer då värdeförändring beaktas, är förenligt med god redovisningssed. Konsekvensen blir att företagen kommer att påverkas skattemässigt, men något kassaflöde att betala skatterna med har inte uppstått eftersom det än så länge bara är fiktiva belopp²⁰¹.

Representanterna från näringslivet har samma synsätt och argumenterar för att rättvisande bild är att följa IASBs föreskrifter. Att redovisa orealiserade förluster innefattas till viss del redan i det traditionella försiktighetsbegreppet. Detta visar sig vid nedskrivning av lager och förluster på ingångna kontrakt. Framförallt är det av stor betydelse att företagen lämnar utförliga upplysningar om värderingen antingen i en sidoordnad redovisning eller i noterna. Att separera de realiserade beloppen från de orealiserade är viktigt för att en rättvisande bild ska uppnås. Genom ett sådant tillvägagångssätt överlåter man analysen till intressenterna som själva kan göra en egen bedömning och genom den approximerar en diskonteringsränta som de anser är tillförlitlig²⁰².

5.3.5 Andra aspekter som framkom under intervjuerna

Respondenterna från näringslivet hävdade att ett av de svåraste problemen var att omklassificera gamla tillgångar enligt de nya reglerna. Före införandet av IAS 41 hade exempelvis Stora Enso klassificerat skogstillgångarna som skogsmarker. Enligt de nya reglerna behövdes en omklassificering göras för att dela upp skogstillgångarna i biologiska tillgångar och mark. Ett annat problem som diskuterades var hur ofta värderingar skall utföras, respondenterna från näringslivet menade att värdering borde ske varje år. Respondenterna ifrågasatte om nyttan med värderingen alltid överstiger kostnaden. IAS 41 ställer krav på värdering av de biologiska tillgångarna oavsett den kostnad som kan uppstå. Det framkom också under intervjun att värdering av biologiska tillgångar till verkliga värden är nyttigt ur ett internt perspektiv för skogsföretagen. Skälet är att värderingen ger upphov till en granskning av tillgångarna och skogsvården vilket kan ge upphov till kostnadsbesparingar. Genom att ändra sättet som man vårdar skogen kan företagen öka den totala avkastningen. I denna ingår en indirekt

²⁰¹ Pärnhem 2004-12-07

²⁰² Burén 2004-12-08; Olhans 2004-12-20

avkastning då värdeförändring uppstår. IAS 41 stimulerar alltså skogsföretagen att skapa ett verktyg som stödjer intern styrning och uppföljning²⁰³.

Respondenten från justitiedepartementet reflekterar över att det råder inkonsekvens vid värderingen av biologiska tillgångar mellan IAS 41 och IAS 2. Hänsyn till värdetillväxten tas då exempelvis en gris växer men inte efter att den slaktas. Då gäller IAS 2 varulager som anger att ett historiskt värde ska användas²⁰⁴.

5.6 Bemötande av E65 - dokumentundersökning

E65 är ett dokument som IASB konstruerat och kan ses som föregångaren till IAS 41. Ett frågeformulär skickades under januari 2000 ut till flera stora revisionsföretag, jord- och skogsföretag samt andra normgivande organ över hela världen. Syftet var att erhålla kommentarer på den föreslagna förändringen, det vill säga att värdera biologiska tillgångar till verkligt värde. 64 svar erhöles och i följande avsnitt har de viktigaste sammanställts och granskats. Syftet med presentationen är att komplettera respondenternas åsikter och på så vis skapa en bredare förståelse.

5.6.1 Tillförlitlighet

Ernst & Young International påpekar att det verkliga värdet kan skilja sig avsevärt åt beroende på vem som gör värderingen. Skillnaderna kan variera dels mellan olika perioder och dels mellan olika företag. Om perspektivet vidgas uppstår ytterligare brister i både tillförlitligheten och jämförbarheten. Identiska tillgångar utvecklas olika beroende på den biologiska tillgångens kontext. Exempelvis kan solförhållande och tillgången till vatten ha en betydande inverkan på tillgångens tillväxt och kvalitet och därmed också det framtida marknadspriset. En biologisk produkt med hög kvalitet kan säljas internationellt och därmed få ett högre pris medan en produkt med låg kvalitet får ett lägre pris på lokala marknader. Det torde vara svårt att under tillväxtprocessen bedöma den potentiella kvaliteten på den biologiska produkten. Att bestämma värdet på tillgången först när den är färdigutvecklad borde vara bättre eftersom det är först då som kvaliteten och marknadspriset kan bestämmas på ett tillförlitligt sätt. Det finns många biologiska tillgångar som inte kan värderas till ett tillförlitligt verkligt värde på grund av svårigheten att göra en objektiv beräkning. Detta gäller framförallt biologiska tillgångar som innehas och odlas under långa tider som exempelvis skog²⁰⁵.

²⁰³ Brinnen 2004-12-14; Nilsson 2004-11-18; Eriksson 2004-12-08; Olhans 2004-12-20

²⁰⁴ Pärnhem 2004-12-17

²⁰⁵ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl63.pdf> (2004-11-23) s. 1 ff

Deloitte Touche Tohmatsu International har också uttalat sig i frågan. Deloitte anser att värdering av biologiska tillgångar till verkligt värde är en bra värderingsmetod men uttrycker samtidigt en viss oro. Värdeförändringen av en biologisk tillgång borde endast redovisas då det verkliga värdet har bestämts på ett tillförlitligt sätt och den biologiska tillgången har skördats²⁰⁶.

*”We are concerned that, while the significant issues in relation to the reporting of financial performance remain unresolved, it is inappropriate that fair value of biological assets and agricultural produce be incorporated into the income statement when a reliable measure of fair value cannot be established and there is uncertainty as to the ultimate realisation of the revenue.”*²⁰⁷

Den Europeiska kommissionen menar att värdering till verkligt värde för biologiska tillgångar kan vara både relevant och användbart. Den ifrågasätter däremot huruvida verkligt värde alltid kan vara tillräckligt tillförlitligt för att inkorporeras i räkenskaperna. Att alltid göra så kan vara omdömeslöst och i vissa fall också missvisande. Även om en aktiv marknad existerar rättfärdigas inte en redovisning av orealiserade vinster och förluster eftersom det inte går att bortse från marknadsrisk och annan marknadsrörelse. Kommissionen hänvisar också till IAS 18 och menar att det till skillnad från vad som tidigare nämnts, föreligger alldeles för många signifikanta osäkerheter för att man ska kunna acceptera en sådan redovisning²⁰⁸.

Kommissionen ser också praktiska svårigheter med IAS 41. Det finns alldeles för lite erfarenhet av att värdera biologiska tillgångar till verkligt värde. Därmed är det viktigt att IASB gör en djupgående analys av IAS 41s konsekvenser genom empiriska tester. Argilés menar med stöd av sin undersökning att jordbrukarna åberopade enkelhet som motiv till deras val av verkligt värde. Kommissionen menar istället att det är troligt att en redovisning till verkliga värden kommer att försvåra för jordbrukarna och att kostnaderna kommer att överväga den nytta²⁰⁹.

Ernst & Young refererar till IAS 38 där kravet på en aktiv marknad ställs för att immateriella tillgångar skall värderas till verkligt värde. Ett sådant krav ställs inte i IAS 41 vilket ifrågasätts i de kommentarer som Ernst & Young gjort om E65²¹⁰.

IAS 38 kräver att en immateriell tillgång värderas till anskaffningsvärde efter avdrag för ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar, enligt huvudprincipen. Då alternativprincipen väljs måste företagen regelbundet

²⁰⁶ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl14.pdf> (2004-11-23) s. 1

²⁰⁷ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl14.pdf> (2004-11-23) s. 1

²⁰⁸ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl58.pdf> (2004-12-01) s. 2 ff

²⁰⁹ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl58.pdf> (2004-12-01) s. 2 ff

²¹⁰ <http://www.iasb.org/docs/e63/cl58.pdf> (2004-12-03) s. 2

omvärdera den immateriella tillgångens redovisade värde. Syftet är att detta inte skall skilja sig väsentligt från det verkliga värdet på balansdagen. Dessutom anger IAS 38 hur immateriella tillgångar ska värderas och var värdet förändringen ska redovisas, det vill säga antingen i resultaträkningen eller direkt i eget kapital²¹¹.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) menar att ett tillförlitligt verkligt värde kan bestämmas i de flesta fall. De nämner dock att i flera fall kan marknaderna vara bristfälliga. Detta beror på geografiska och underhållsmässiga begränsningar eller på att värdet på den biologiska tillgången endast kan bestämmas utifrån priset på den biologiska produkten. Av den anledningen anser FAR att det verkliga värdet bör användas endast för den biologiska produkten²¹².

5.6.2 Relevans

Ernst & Young ifrågasätter relevansen av att värdera till verkligt värde. Då tillförlitligheten i värderingen skiljer sig åt beroende på vem som gör den samt från period till period uppstår frågan huruvida verkligt värde faktiskt ger mer relevant information än historiska värden. I sitt uttalande ges ett exempel om en bonde som köper en kalv med fin stamtavla och beslutar sig för att behålla kalven som en potentiell avelstjur. Med tiden växer sig kalven större och starkare och värderas till det dubbla av vad bonden först betalade. Ytterligare värdeökning sker genom kreatursvisning. Bonden ser stora vinstmöjligheter med att använda tjuren till avel och har därför ingen avsikt att sälja tjuren. Tiden går och tjuren blir gammal vilket också resulterar i ett avtagande marknadsvärde då antalet tjänster som tjuren kan generera minskar. Slutligen avlider tjuren och köttet säljs som hundmat²¹³.

Att successivt värdera tjuren, den biologiska tillgången, till ett verkligt värde skulle resultera i att värdet initialt skulle stiga för att så småningom reduceras fram till att tjuren dör. Annorlunda uttryckt kommer bonden initialt att redovisa realiserade vinster för att sedan ersätta dessa med realiserade förluster. Ernst & Young anser istället att informationen blir mer relevant om intäkterna först beräknas då tjuren nyttjas, det vill säga då avelsverksamhet tar vid.

*"...We strongly object to the proposed standard because the fair value measurements called for are inconsistent with the measurements required for other non-monetary assets and because they fail the tests of reliability and relevance called for in the IASC Framework."*²¹⁴

²¹¹ Europeiska Unionen, *Europeiska unionens officiella tidning* (2003-10-13) L261, s. 337 f

²¹² <http://www.iasb.org/docs/e65/cl6.pdf> (2004-12-01) s. 2 f

²¹³ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl63.pdf>, s. 4 f

²¹⁴ <http://www.iasb.org/docs/e65/cl63.pdf>, s. 5

5.7 Sammanfattning

Det tycks som att det är på kapitalmarknadens initiativ som redovisning till verkliga värden har blivit en allt mer använd metod, framförallt i IASBs standarder. Aktieägare och kreditgivare är intresserade av det verkliga värdet för att lättare kunna studera företag och jämföra med andra företag. Införandet har resulterat i stora och mindre omfattande konsekvenser. I dagsläget innehåller den resultatutredande balansräkningen både undervärden, övervärden samt andra dolda reserver och är starkt påverkad av redovisarens kreativa metoder. I och med införandet av IAS 41 anses redovisningen bli mer relevant då den bland annat synliggör över- och undervärden för kapitalmarknaden.

Då en aktiv marknad inte existerar blir värderingen till verkliga värden i realiteten en ofullständig värdering eftersom den brister i tillförlitlighet. Det verkliga värdet anses ändå som ett lämpligare mått än anskaffningsvärdet även om en nuvärdesberäkning måste göras. Nuvärdesberäkningen är enligt respondenterna en bättre approximation av det verkliga värdet än vad anskaffningsvärdet är. Argument som reducerad informationsasymmetri mellan företag och intressenter och en mer rättvisande bild är enligt respondenterna viktiga aspekter utöver vad som ovan nämnts. Dessutom menar man att dagens finansiella rapporter innehåller dolda reserver och andra subtiliteter vilka försvinner med den nya redovisningen. Man menar också att IAS 41 leder till en intern diskussion om skogsvård och att detta stimulerar till en aktiv skötsel av skogsinnehavet. Respondenterna ser en intern nytta med värdering till verkligt värde då det är ett verktyg för styrning och uppföljning.

Begreppen subjektivitet och tillförlitlighet behöver inte vara ömsesidigt uteslutande. Det är istället en fråga om huruvida metoden oavsiktligt eller medvetet ger stora avvikelser samt om den kan användas för manipulering av värden. Konsekvens och kontinuitet i tillvägagångssättet måste skapas för att främja möjligheten till jämförelse över tiden och mellan företag. En robust och hanterlig tillämpning måste tas fram för att förtroendet till företagen och sättet de bestämmer det verkliga värdet inte ska svikta. Upplýsningar om hur värderingen har gjorts är en förändring i rätt riktning.

Att redovisa den biologiska tillgångens värdeökning över resultaträkningen ställer krav på att resultaträkningen omarbetas. En uppdelning mellan realiserade och orealiserade värden eller någon form av sidoordnad redovisning är viktigt för att resultaträkningen inte ska bli missvisande. Teoretiskt, ur ett evighetsperspektiv, spelar det inte någon roll för företag huruvida intäkterna är realiserade eller ej. Den biologiska tillgången innehas för att i framtiden säljas. Att föra

värdeökningen till resultaträkningen är ett sätt att dela upp den totala intäkten över perioderna fram till försäljning. På så vis redovisar skogsföretagen inte onormalt höga intäkter vid den egentliga försäljningen vilket torde ge en bättre bild av företagets löpande verksamhet.

6 Slutdiskussion

6.1 Inledning

I detta kapitel kommer forskningsfrågan att besvaras utifrån den litteratur och empiri som presenterats i arbetet. Vår syn på problemet kommer att diskuteras och tolkningar av studiens resultat följs av reflektioner över hur arbetet genomförts. Under arbetets gång har frågor aktualiserats som skulle kunna besvaras med hjälp av framtida studier. Därför kommer förslag ges på undersökningar som tar avstamp från denna studie.

Syftet med diskussionen är, att med hjälp av den information som presenterats i de tidigare avsnitten, formulera en slutsats av arbetet vilken ger läsaren möjlighet att få en djupare förståelse för ämnet än vad den existerande litteraturen erbjuder.

6.2 Forskningsfrågan besvaras

Respondenterna ger flera exempel på fördelar och nackdelar med IAS 41. Standarden anses vara mer relevant i och med att det verkliga värdet är uppdaterat till skillnad från det historiska värdet. Detta håller vi som författare med om. Konsekvenserna blir att de övervärden och undervärden som tidigare beskrivits i empirin elimineras. Med redovisning till verkligt värde kommer därför redovisningsanvändarna att behöva lägga ner mindre tid när de analyserar företagens biologiska tillgångar. Förutsättningen är att de värden som presenteras i redovisningen är tillförlitliga. Något som inte är säkert. En annan fördel med IAS 41 och framförallt IAS-standarderna är att reglerna är enhetliga inom EU. Vi instämmer i detta påstående och att de standarder som IASB publicerar främjar internationell harmonisering. Något som torde underlätta kapitalanskaffningen för svenska bolag då utomstående investerare lättare förstår innebörden i redovisningen.

Avsaknaden av en aktiv marknad ger som empiri- och teoriavsnittet visat upphov till subjektiva antaganden. Subjektiviteten som anges av respondenterna kan leda till missbruk av redovisningen då företagen kommer att kunna manipulera resultatet mer än vid historisk värdering. De antaganden som görs av redovisningsproducenterna är svåra att bedöma för utomstående intressenter då företagen bäst själva känner till verksamheten och branschen de befinner sig i. Även om det existerar en aktiv marknad är det inte säkert att det aktuella priset motsvarar det framtida då räntor och andra förutsättningar kan förändras. Detta

innebär att en aktiv marknad inte är en garanti för att värderingen av den biologiska tillgången skall vara tillförlitlig.

Vid värdering till historiska värden vet redovisningsanvändarna vilka förutsättningar som ligger bakom de siffror som presenteras i resultaträkningen och balansräkningen. Även om värdena är svåra att jämföra mellan företag så är redovisning till historiska värden okomplicerat att förstå. Värdering till verkliga värden kan vara både enkelt och väldigt komplicerat för redovisningsanvändarna.

En ytterligare faktor, värd att understryka, är den redovisning av orealiserade intäkter som IAS 41 förespråkar. Fördelen med en sådan redovisning är att den framtida totala intäkten periodiseras. Detta resulterar i att företagen inte redovisar en onormalt stor intäktspost i den period som den faktiska försäljningen äger rum. De kostnader som uppstår löpande för skogsvård kommer därför att matchas mot orealiserade intäkter vilket är förenligt med matchningsprincipen. Vi som författare stödjer detta resonemang men ser också negativa effekter. Exempel är att om en tydlig skillnad mellan realiserade och orealiserade intäkter inte åskådliggörs i resultaträkningen kan redovisningsanvändare missuppfatta räkenskaperna och fatta beslut på felaktiga grunder. Orealiserade intäkter ger också upphov till skattekonsekvenser trots att något kassaflöde inte har uppstått vilket ytterligare försvårar bedömningen.

Värdering till verkligt värde är en bättre indikator på ett företags prestation än värdering till historiskt värde då de antagna förutsättningarna är korrekta och infaller i framtiden. Problemet är att det är svårt eller näst intill omöjligt att förutsäga framtiden på grundval av historien. Det är därför svårt för företagen att på ett tillförlitligt sätt förutsäga framtida kassaflöden. Vi anser att subjektiviteten i de antaganden som företagen kan tvingas göra inte uppvägs av fördelarna med värdering till verkligt värde. Respondenterna påpekar att det finns statistik och metoder för att på ett tillförlitligt sätt förutsäga framtiden. Vi menar att det föreligger allt för många och betydande osäkerheter för att acceptera respondenternas påståenden om att framtiden kan skattas på ett tillförlitligt sätt. Pris- och ränteförändringar, marknadsvolatilitet, naturliga fenomen som skadeinsekter och annan sjukdom, vatten-, vind- och markförhållanden är alla osäkerheter vilka påverkar skattningen. Man kan även ställa sig frågan om köparen kommer att finnas kvar i framtiden.

Några respondenter påpekade att revisorerna kan sakna den kunskap som krävs för att värdera de biologiska tillgångarna. Hur skall de då kunna genomföra en tillförlitlig revision på ett företag som har sådana tillgångar? Vi tror därför att övergången till värdering till verkligt värde kan innebära felaktigt redovisat

resultat för många företag, beroende på både okunskap och subjektiva värderingar samt en sämre situation för många redovisningsanvändare.

För att införa IAS 41 och värdering till verkligt värde måste tydligare direktiv eller praxis upprättas så att subjektiviteten i förutsättningarna, som det verkliga värdet baseras på, reduceras.

Den generella uppfattningen hos respondenterna är att det inte är förknippat med några större svårigheter att värdera de biologiska tillgångarna till verkligt värde. Den litteratordiskussion som presenteras i studien tyder dock på att konsekvenserna inte är att negligera. En robust och hanterlig tillämpning måste tas fram för att förtroende till värderingen ska stärkas.

6.3 Studiens teoretiska bidrag

Som framgått av empirin och avsnittet ovan uppvisar respondenterna en neutral och i fler fall positiv inställning till IAS 41. Respondenterna resonerar kring flera av de problem som verkligt värde medför men verkar inte fästa någon större vikt vid dessa. Vi ställer oss frågan hur det kommer sig att respondenterna är så positiva till den nya redovisningen trots den problematik som presenterats i litteratordiskussionen? Vi tror att en del av avvikelsen går att tolka utifrån Latour och Woolgars antropologiska studie från 1979²¹⁵.

6.3.1 Akademikerna och respondenterna

De stora normsättarna, FASB och IASB, innehar ett högt anseende samt besitter styrkan att kunna påverka nationella normsättares arbete. Det är dessa parter uttalanden som enligt oss tydligast når näringslivet och i flera fall verkar stå oemotsagda. Den största oppositionen till den nya redovisningen tycks finnas i akademiska artiklar, akademikernas perspektiv skiljer sig från normsättarnas då de saknar den direkta kontakten med näringslivet.

Som framgick av kapitel fyra kan innehållet i uttalanden och hela dokument formas och få karaktären av fakta då individer i efterföljande led tolkar, hänvisar till och understryker de ursprungliga uttalandena. Vi menar att det kan finnas en liknande utveckling för påståenden om det verkliga värdet. Vi vill minnas ett uttalande som Peter Svensson, doktorand vid företagsekonomiska institutionen på Lunds Universitet, gjorde på en av sina föreläsningar.

“Keep them dark and feed them with shit”²¹⁶

²¹⁵ Latour Bruno, Woolgar Steve, *Laboratory life – the construction of scientific facts* (1979)

²¹⁶ Svensson Peter, föreläser om *The mushroom strategy*, HT2003

Metaforen hör egentligen hemma i ett organisations- och ledarskapstänkande men används här för att förstärka delar av Latour och Woolgars slutsatser. Genom att hålla människor borta från verkligheten och kontinuerligt förse dem med en viss typ av information upphör deras ifrågasättande. Deras tillvaro har blivit rutin och det som är naturligt möter sällan motstånd.

Understrykas bör dock göras att vi inte på något sätt hävdar att de internationella och nationella normsättarna medvetet befattar sig med sådana processer. Vår fråga är, och vi låter den vara obesvarad: kan normsättarnas positiva uttalanden och ständiga rekommendationer om verkligt värde ha blivit fakta?

Vi drar slutsatsen att akademikerna ofta jobbar utifrån ett kritiskt granskande perspektiv och därmed är mindre utsatta för sådana processer som Latour och Woolgar beskriver. Det är därför beklagligt att akademiker som grupp inte getts tillfälle att forma denna studie.

6.4 Reflektioner över studiens slutsatser

De empiriska studierna som presenteras i arbetet baseras till stor del på information som insamlats med hjälp av e-post men också via telefon och personlig kontakt. Även om studien är kvalitativ till sin karaktär är det klart att frågorna har ställts med ett visst syfte. Frågorna är ledande till den grad att respondenten tvingas svara inom ett visst område. Viktiga perspektiv för resultatet, vilka frågorna exkluderat, kan därför ha gått förlorade. Tillförlitligheten hade ökat om fler öppna individuella intervjuer hade genomförts. Möjligheten att ställa direkt följdfrågor och diskutera med respondenten försämras vid intervjuer som genomförs via e-post. Däremot blir intervjuareffekten mindre påtaglig med e-post. Gruppintervjuer är ytterligare ett tillvägagångssätt som hade varit välkommet i studien. På så vis skulle en intressant diskussion ha uppstått mellan respondenterna. Det bör också påpekas att missuppfattningar av respondenternas uttalanden kan ha påverkat vårt sätt att tolka det empiriska materialet. Kontinuerlig kontakt med respondenterna för att kunna upptäcka sådana fel har därför genomsyrat arbetet.

En viktig aspekt som bör diskuteras är hur respondenterna behandlat begreppet objektivitet. Respondenterna är knappast objektiva i sina svar då de är präglade av sin verklighet. Följden blir att empirin baseras på intervjufrågor som är subjektivt besvarade. Det är kanske inte så märkligt att respondenterna från kategorin normgivare är positivt inställda till värdering till verkligt värde, då det är dessa som skall implementera IAS och vara dess förespråkare i Sverige. Valet att kategorisera respondenterna torde dock skapa ett något mer kritiskt

förhållningssätt till empirin. Vi tror inte heller att litteratordiskussionen speglar en objektiv bild. Även om för- och motargument har presenterats för att läsaren ska kunna förhålla sig till materialet är det fortfarande vi som författare, som valt vilken data som presenteras. Detta är ofrånkomligt då individer har olika syn, medveten och omedveten, på vad som är lämpligt att presentera.

Anmärkningsvärt är att respondenter från den akademiska världen valt att inte medverka i studien. Det är svårt att tro att kategorins arbetsbelastning skulle överstiga de andra respondenternas, inte heller är det troligt att deras intresse för, eller kunskaper om, IAS 41 är mindre än de andra kategoriernas. Några av akademikerna har angett som skäl till bortfallet att de frågor som ställts har varit av sådan karaktär att deras komplexitet ej tillåter kortfattade svar. Akademikernas tid har ej räckt till för att göra den sorts utredning som frågorna kräver. Kanske är det så att akademikerna är den enda kategori som inser vidden av problemet med värdering till verkligt värde av biologiska tillgångar. Tydligt är att deras syn på problemet verkar skilja sig från de andra kategorierna.

Då studien bygger på en kvalitativ ansats bör inga försök till generalisering göras. Under arbetets gång har både stora och små frågor uppkommit vilka inte belyses i denna studie. Därmed är det förenligt med stor risk att dra några generella slutsatser av det empiriska resultatet. Den förklaringsmodell som används i studiens teoretiska bidrag får inte tolkas som en vedertagen förklaring till varför respondenternas åsikter är neutrala och i vissa fall klart positiva. Istället bör den ses som ett av många perspektiv att tolka det empiriska resonemanget.

6.5 Förslag till fortsatt forskning

Under intervjuerna har det framkommit att införandet av IAS 41 och värdering till verkligt värde av biologiska tillgångar kommer att leda till stora förändringar för de som påverkas. Resultatet har visat att de olika kategorierna har olika grader av kunskap om standarden och skilda uppfattningar om hur den skall tolkas. Vi har funnit att införandet av IAS 41 eventuellt kommer att ge upphov till ett kunskapsglapp mellan de olika kategorierna. Till exempel vet representanter från skogsföretagen betydligt mer om värdering än de flesta revisorer. Detta innebär, som tidigare diskuterats, att det kan bli svårt för revisorerna att bedöma det verkliga värdet av skog eller andra biologiska tillgångar. Konsekvenserna av skillnaden i kunskap skulle behöva utredas. En tänkbar forskningsfråga är därför: Kommer företagen att få ett övertag över revisorerna i och med införandet av IAS 41? En annan viktig aspekt att utvärdera är hur aktiemarknaden reagerar på värdering av det verkliga värdet då det enligt några av respondenterna är de som ligger bakom värdering till verkligt värde. Det skulle vara intressant att studera hur

aktiemarknaden värderar likvärdiga företag med historisk värdering jämfört med de värderade till verkligt värde. Forskningsfrågan till detta ämne skulle kunna vara: Hur påverkar implementeringen av IAS 41, värdering till verkligt värde, marknadens värdering av företagen – skillnader mot värdering till historiskt värde?

Efter att implementeringen av IAS 41 genomförts kommer de berörda att aktivt påverkas av standarden och bättre kunna jämföra värdering till historiskt värde med värdering till verkligt värde. Blev redovisningen bättre efter införandet av IAS 41. En tänkbar frågeställning är därför: Föredrar redovisningsanvändarna värdering till verkligt värde eller till historiskt värde?

Appendix - 1

Övergripande frågor som ställts till våra respondenter vid muntliga intervjuer. Utifrån dessa frågor har sedan intervjuaren kommit med lämpliga följdfrågor. Frågorna har skapats på ett så öppet sätt som möjligt för att ge respondenten möjlighet att fritt resonera kring ämnet.

- 1. Vilka fördelar ser du med värdering till verkliga värden?*
- 2. Vilka nackdelar ser du med värdering till verkliga värden?*
- 3. Finns det något som du skulle vilja tillägga eller förtydliga?*
- 4. Kan du rekommendera andra respondenter som kan vara till hjälp för studiens kvalitet?*

Appendix - 2

Nedan anges de övergripande frågor som ställts till respondenter via e-post. Frågorna inleds med en inriktning för att sedan mynna ut i en så öppen fråga som möjligt.

Frågor

- 1. När man vid värdering till verkligt värde saknar en aktiv marknad kan det bli svårt att få fram ett tillförlitligt värde på tillgången. Hur ser du på relationen mellan subjektivitet och tillförlitlighet?*
- 2. Vad är din åsikt om att företagen skall redovisa sina tillgångar till verkligt värde? (för- och nackdelar?)*
- 3. Vid värdering av biologiska tillgångar kommer värdeökningen av tillgångarna att redovisas över resultaträkningen. Detta kommer i praktiken leda till att företagen får orealiserade intäkter i sina resultaträkningar. Hur ställer du dig till en sådan redovisning? Vilka för och nackdelar finns?*
- 4. Med verkligt värde kommer redovisningen att bli mer dynamisk än innan. Den ständiga värderingen av tillgångar kommer göra det svårt att stanna upp och presentera en precis och säker statisk rapport. Vad är din syn om detta?*
- 5. Möjligheten för företagen att frångå normer och standarder för att kunna presentera en rättvisande bild av företagets situation är något IASerna stödjer. Men en eventuell ökad subjektivitet vid värdering till verkligt värde samt problematiken runt tillförlitligheten hos de statiska rapporterna lämnar frågor om den rättvisande bilden verkligen kommer öka. Vad är din åsikt om rättvisande bild i den nya redovisningen? Motivera...*
- 6. På vems initiativ tror du att de nya IAS normerna har vuxit fram?*

7. *Den biologiska tillgången, låt oss säga skog, ska värderas till verkligt värde enligt IAS 41. I de fall då en nuvärdesberäkning av framtida kassaflöden måste genomföras finns det flera faktorer som påverkar värdet. Exempelvis trädets kvalitet vid avverkning påverkar priset på marknaden för timmer. - Dålig kvalitet lågt pris – Kvaliteten i sin tur beror på skogens tillgång till sol, vind, vatten, mark, för att inte glömma skadedjur och sjukdom. Dessutom existerar en konstant marknadsrisk/rörelse för den biologiska produkten. Anser du att det ändå är lämpligt att göra en nuvärdesberäkning?*

8. *Övriga reflektioner som ni har över IAS 41?. För och nackdelar med IAS 41?*

Appendix - 3

Frågor om skogsvärdering ställda till Tomas Karlsson, Skogsmästare på LRF Konsult.

1. *Hur stor är tillförlitligheten vid värdering av skog?*
2. *Hur går värdering av skog till?*
3. *Finns det många olika tekniker för värdering av skog eller finns det en allmänt vedertagen teknik?*
4. *Använder Skogsbolagen egna tekniker eller köper de in externa tjänster?*
5. *På vem initiativ tror/anser du att utvecklingen mot värdering till verkligt värde är initierad?*
6. *Vad finns det för risker med skogstillgångar?*
7. *Räknar man med dessa risker när man värderar skog, och i så fall hur?*
8. *Är det kostsamt med skogsvärdering?*
9. *Hur ofta genomförs värderingarna?*
10. *Kvaliteten på skogen varierar över landet. Hur tar man hänsyn till detta?*

Källförteckning

Litteratur

Artsberg Kristina, 2003: *Redovisningsteori –policy och –praxis*, 1 uppl. Liber Ekonomi, Malmö.

Belckaoui Riahi-Belckaoui, 2001: *Accounting theory*, 4 uppl. Thomson Learning, London.

Dahlberg Karin, Drew Nancy, Nyström Maria, 2001: *Reflective Lifeworld Research*, Studentlitteratur, Lund.

Ejvegård Rolf, 1996: *Vetenskaplig metod*, 2 uppl. Studentlitteratur, Lund.

FARs samlingsvolym, 2004: del 1, Far Förlag, Stockholm.

Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, 1991: *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund.

Ijiri Yuji, 1975: *Theory of Accounting Measurement*

Jacobsen Ingvar Dag, 2002: *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, Studentlitteratur, (2002), Lund.

Latour Bruno, Woolgar Steve, 1979/1986: *Laboratory Life – The Construction of Scientific Facts*, Princeton University Press, Princeton New Jersey.

Reinecker Lotte, Jörgensen Stray Peter, 2002: *Att skriva en bra uppsats*, 1 uppl. Liber, Lund.

Taylor J. Steven, Bodgan Robert, 1984: *Introduction to Qualitative Research Methods – The Search for Meanings*, 2 uppl. John Wiley & Sons Inc., New York.

Wallén Göran, 1996: *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund.

Artiklar

Argilés J, Slot E, *Fair value accounting in the agricultural sector – some implications for international accounting harmonization*, European Accounting Review, Vol 13, No 4

Argilés J, Slot E, *New opportunities for farm accounting*, European Accounting Review, Vol 10, No 2

Barlev Benzion, Haddad R. Joshua, 2004: *Fair value accounting and the management of the firm*, Critical Perspectives on Accounting, Vol 14, Issue 4

Beaver H William, Demski S Joel, 1979: *The nature of income measurement*, Accounting Review, Vol 54, Issue 1

Bukies L RoseMarie, 2002: *Revenue recognition – It doesn't really concern you, or does it?* AFP Exchange, Vol 22, Issue 6

Chambers J R, 1994: *Historical cost – tale of a false creed*, Accounting Horizons, Vol 8, Issue 1, AAA

Dean Graeme, 2004: *Principles vs Rules - True and Fair View and IFRS*, ABACUS, Vol 40, No 2

Ekholm Bo-Göran, Troberg P juli 1994: *What is true and fair view?*, Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, vol 7, Issue 1

Elad Charles, 2004: *Fair value Accounting in the Agricultural Sector – Some implications for International Accounting Harmonization*, European Accounting Review, Vol.13, No.4

Europeiska unionens officiella tidning 13.10 2003: SVL 261/377

FASB, 1980: *Statements of financial accounting concepts No. 2*

FASB, 1984: *Statements of financial accounting concepts No. 5*

FASB, Exposure Draft No. 1201-100

Financial Accounting Series, 2004: *Proposed Statement of Financial Accounting Standards*, No 1201-100

J Weygandt Chair, Mary E Barth, William A Collins, G Michael Crooch, Thomas J Frecka, Eugene A Imhoff, Charles L McDonald, Lawrence Revsine, D Gerald Searfoss, 1994: *Response to the FASB discussion memorandum – present value based measurements in accounting*, Accounting Horizons, Vol 8, Issue 1

Lagerström Bo, 1996: *Redovisning och begreppet rättvisande bild*, Balans nr 6-7

Mary E. Barth, Wayne R. Landsman, 1995: *Fundamental issues related to using fair value accounting for financial reporting*, Accounting Horizons, Vol 9, Issue 4, AAA

McCarthy D. Patrick, 2004: *Unnecessary complexity in accounting principles*, The CPA Journal, Vol 74, Issue 3

Myddelton DR, 2003: *Accounting standards in crisis*, Credit Control, vol 24, Issue 1-3

Sayther A. Colleen, 2004: *Fair Value Accounting – Fair for whom?* Financial Executive

Stallworth H Lynn, Digregorio Dean, 2004: *Improper revenue recognition*, The Internal Auditor, Vol 60, Issue 4

Statement of Financial Accounting Concepts No.2, 1980: *Qualitative characteristics of accounting information*

Statement of Financial Accounting Standards No 115, 1993: *Accounting for certain investments debt and equity securities*

Statement of Financial Accounting Standards No 12, 1975: *Accounting for certain marketable securities*

Muntliga källor

Björn Olhans, 2004-12-20: Svea Skog AB

Bo Eriksson, 2004-12-08: Stora Enso AB

Peter Nilsson, 2004-11-18: LRF-Konsult

Peter Wallen, 2004-11-29: Deloitte & Touche

Stefan Pärnhem, 2004-12-07: Justitiedepartementet

E-postkällor

Carl-Gustaf Burén, 2004-12-08: Svenskt Näringsliv, BFN

Catarina Fritz, 2004-12-15: Redovisningsrådets övervakningspanel

Lennart Axelman, 2004-12-02: Ernst & Young

Lennart Iredahl, 2004-11-16: FAR – Serviceaktiebolag, Ernst & Young

Stefan Pärnhem, 2004-11-16: Justitiedepartementet

Thomas Karlsson, 2004-12-06: LRF-Konsult

Uno Brinnen, 2004-12-14: Korsnäs AB

Elektroniska källor

<http://80-www.ad.se.ludwig.lub.lu.se/index.php?serv=startpage>,
Redovisningsrevolutionen

http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=136723&i_word=bruksv%e4rde

http://80-www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_sect_id=O105851&i_history=1, 05-01-02 11:45

http://europa.eu.int/comm/agriculture/rica/index_en.cfm 2004-11-28 15:32

<http://www.di.se/nyheter/?page=%2favdelningar%2fArtikel.aspx%3fArticleID%3d2004%5c07%5c05%5c110930%26words%3dbiologiska> 2004-11-30

<http://www.fasb.org/facts/index.shtml>, 2004-12-04 14:31

http://www.forum.europa.eu.int/irc/dsis/bmethods/info/data/new/legislation/4th_directive.html

<http://www.iasb.org/about/constitution.asp#1022595>, 2004-12-04 14:26

http://www.iasb.org/current/comment_letters_iasc.asp?showPageContent=no&xml=16_53_80_01012004.htm 2004-12-01 17:52

http://www.iasb.org/current/iasb.asp?showPageContent=no&xml=16_53_67_01012004.htm

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl14.pdf> 2004-11-23 09:54

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl35.pdf> 2004-11-22 11:45

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl57.pdf> 2004-11-22 11:12

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl58.pdf> 2004-12-01 08:12

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl6.pdf> 2004-12-01 09:07

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl61.pdf> 2004-11-22 11:32

<http://www.iasb.org/docs/e65/cl63.pdf> 2004-11-23 10:12

<http://www.iasplus.com/standard> 2004-12-15 12:45

http://www.ne.se.ludwig.lug.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=351454&i_word=%e5teranskaffningsv%e4rde 2004-11-29 14:08

<http://www.pwcglobal.com/Extweb/service.nsf/docid/56B7B04FD121ED4880256C7D0056C13D?opendocument#three> 2004-12-15 12:13

http://www.valuebasedmanagement.net/organizations_iasb.html 2004-12-04, 14:18

Övriga källor

Regeringens proposition, 2004/05:24: *Internationell redovisning i svenska företag*
SOU, 2003:71: *IAS-Utredningen*

Proposition 2004/05:24, *Förslag till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)*

IAS 41, 2004: *Agriculture*

FÖRFATTARE

Anders Bolse:	fek01abo@student.lu.se
Jonas Larsson:	jonas.larsson82@tiscali.se
Peter Larsson:	peter.larsson82@tiscali.se
Mikael Nilsson:	micke@velum.se